Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Сергіевская ул., № 5. Tiflis, Rèdaction „Mschak“
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“.
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.

Յունիսի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 6 րուբլի:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԷՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կոպ., IV երեսի վրա—10 կոպ.: Յայտարարութիւնների յայտարարութիւնները բացի Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում Морская, 11, Վարշավայում Маршальковская, 130, Պարիզում 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ“ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ
խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, չուշացնել ուղարկել երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում ընդհատում տեղի չունենայ:

Մոսկվայում Ուսանող Հայուհիներին Նպաստող Կանանց Ընկերութիւնը
յայտնում է, որ առաջիկայ ուսումնական տարվայ թոշակաւոր ուսանողուհիների թիւը լրացած է. Ընկերութիւնը անկարող է որևէ կերպով օգնել նոր եկող օրիորդներին:
629. 1—1

Այսօր, յունիսի 8-ին, առաւօտեան ժամը 10-ից ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ կայանալու է
Ուսուցչական Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը
որ կը տեւի մինչև յունիսի 12-ը:
Օրակարգի հարցեր.
1) Զեկուցում կենտր. վարչութեան 1910—11 տար. գործունէութեան.
2) Զեկուցում Լօռիի դպրոցների մասին.
3) Ընտրութիւն կենտր. վարչութեան անդամների, փոխ-անդամների և վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամների և
4) Ընթացիկ հարցեր:
Կենտր. վարչութիւն
628. 1—1

Նաւագնացութեան եւ Առեւտրի Ռուսական
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով յայտնում է ի տեղեկութիւն պ. պ. ճանապարհորդների, որ նրանց յարմարութեան համար յունիսի մէկից բոլոր պօստային շոգենաւերը
ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՕԴԵՍՍԱ ԵՆ ՄԵԿՆՈՒՄ ԳԻՇԵՐՎԱՅ Ժ. $12^{1}/_{2}$-ին (Պետերբ. ժամ.)
այն է՝ երեքշաբթի օրերը լոյս չորեքշաբթի՝ շրջանակի գծով,
հինգշաբթի օրերը լոյս ուրբաթ » »
շաբաթ օրերը լոյս կիրակի՝ ուղղակի »
Այսինքն շոգենաւերը
ՄԵԿՆՈՒՄ ԵՆ ՊՕՍՏԱՅԻՆ ԳՆԱՑՔԸ ԲԱԹՈՒՄ ՀԱՍՆԵԼՈՒՑ ՅԵՏՈՅ:
Տոմսակները կարելի է գնել նաև Թիֆլիսի գործակալութեան գրասենեակում—Վելիամինօվսկայա, № 18, տելեֆօն № 11: Այստեղ ընդունվում և ապահովեցվում են ապրանքներ շատ ձեռնտու պայմաններով:
(Կ.Հ.) առ. 623: 2—2

առ. (M.74170/74189) 236. 1—1

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸ

IV

Որքան ցաւալի է, որ մեր երկրի հաստատութիւնների կողմից մի երկու ներկայացուցիչներ չեղան Պետերբուրգի գրադարանային համագումարում:

Մեր երկիրը մեծ պահանջ ունի գրադարանների բազմացման և եղած գրադարանների բարւոքման:

Եւ եթէ համառուսական համագումարը մշակում է ընդհանուր գրադարանային ցանցեր կազմելու և եղած գրադարանները բարւոք հիմքերի վրա դնելու ծրագիրներ, անշուշտ նպատակայարմար կը լինէր, որ համագումարի աշխատանքներին մասնակցէին մեր երկրից ներկայացուցիչներ:

Այդպիսի դէպքերի համար Կովկասեան Հայոց Բարեգործ. Ընկերութիւնը Թիֆլիսում կամ Մարդասիրական Ընկերութիւնը Բագւում, որոնք ունեն խոշոր գրադարաններ և համեմատաբար աւելի մեծ նիւթական միջոցներ, պէտք է բարոյական պարտք վերցնեն իրանց վրա և ուղարկեն մի-մի կամ երկուսի կողմից մի ընդհանուր լիազոր, որը, մասնակցելով համագումարին, կարողանար ապագայում բերել կարևոր ցուցումներ թէ այդ երկու հիմնարկութիւնների և թէ ուրիշ հասարակական կազմութիւնների հիմնած և հիմնելիք գրադարանների բարւոք կազմակերպութեան համար:

V

Սովորական ընթերցասիրական պահանջներին բաւարարութիւն տուող գրադարանների ցուցակ մշակելը պահանջում է իւրաքանչիւր շրջանի համար որոշ փոփոխութիւններ:

Այն, ինչ որ ցանկալի է պետութեան մի մասի ընթերցողների համար և սպառվում է ագահութեամբ, յաճախ լինում է անհետաքրքրական մի ուրիշ մասում:

Իսկ մենք յաճախ տեսնում ենք, թէ ինչպէս ժողովրդական գրադարանների համար առաջարկված են լինում գրացուցակներ, որոնք մեր երկրի ընթերցողների համար շատ քիչ նիւթ են տալիս, ուստի և մնում են անգործածելի, բերված գրքերը մնում են դարակներում դարսված և փոշոտված:

Ժամանակակից հանգամանքներն էլ ազդում են գրադարանների կազմի վրա: Եւ անշուշտ՝ գրադարանների ղեկավարութիւնը պէտք է կարողանայ որոշ աստիճան բաւարարութիւն տալ օրվայ պահանջներին:

Անշուշտ, այժմ մի գիրք Հարաւային Աֆրիկայի մասին, որքան էլ նա գեղեցիկ կազմված լինի, չէ կարող այնպէս կարդացվել, ինչպէս նա կը կարդացվէր անգլօ-բուրական պատերազմի ժամանակ: Նոյնը վերաբերում է զանազան խոշոր եղելութիւնների հետ կապ ունեցող աշխատութիւններին, ինչպէս են փետրվարի 19-ի 50-ամեակը, սովալլի հիւանդութիւնների երեւալը և այլն:

VI

Գրադարանային գործում շատ խոշոր և աչքի ընկնող առաջադիմութիւններ է արել Ամերիկան:

Նա աւելի քան 100 տարվայ բեղմնաւոր գործունէութիւն ունի այդ ասպարիզում, և նրա մշակած կարգերի մեծագոյն մասը համարվում է օրինակելի և ուրիշ տեղերի համար:

Գիրք բաժանելու, ընթերցողներին գրադարանների հետ կապելու, գրադարանների գործունէութեան շրջանը ընդարձակելու արհեստը հիանալի արդիւնքներ է առաջացրել Ամերիկայում:

Եւ անշուշտ կարևոր է, որ թէ Ամերիկայի և թէ Եւրոպայի փորձերը գան օգնելու մեզ, որ նպատակայարմար կերպով բարւոքենք մեր գրադարանները և սկիզբ դնենք գրադարանային ցանցի կազմութեան մեր երկրում:

Գրադարանային գործի սիստեմական կազմակերպութիւնը պարունակում է իր մէջ շատ խնդիրներ, որոնց մէջ են նոր գրքերի տեղեկատու և զանազան մասնագիտութիւնների ցուցակներ ունենալը, գրադարանային գործողների հանրային կապ հաստատելը, կենտրոնական գրադարանների կազմակերպութիւնը, գրադարանների ապահովութեան հոգատարութիւնը և այլն:

Գրադարանային գործի համագումարը նախաձեռնել է այդ բոլոր խնդիրների քննութիւնը և լուսաբանութիւնը:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

6 յունիսի

Վըբօրգ.—Գալատական մինիստրի հեռագիրը. «Յունիսի 5-ին, գիշերվայ ժամը 10-ից անց Կայսերական «Շտանդարտ» նաւը Նոցին Կայսերական Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէոդօրօվնայի և Օգոստափառ Երեխաների հետ ժամանեց Շտանդարտ նաւակայանը, ուր և խարիսխ ձգեց»:

Պետերբուրգ.—Խիվայի խանին Բարձրագոյնս շնորհվեց ադամանդազարդ փետուր, որպէս գլխի զարդ, որը խիվացիների հասկացողութեամբ իշխանութեան նշան է: Փետուրը խանին յանձնեց ռուսաց Թագաւորը:

Խանի շքախմբի անդամներին շնորհվեց՝ Իսլամ-Հաջիին սպիտակ արծուի շքանշան, ոսկէ ժամացոյց՝ ադամանդեայ պետական զինանշանով և արծաթէ սերվիզ: Հուսէյն-բէկ Մամուրատովին —փոխ-գնդապետի աստիճան և ս. Աննայի առաջին կարգի շքանշան ու արծաթէ սերվիզ, իսկ Իմէզձաս Սաբակալովին—ս. Աննայի առաջին կարգի շքանշան և արծաթէ սերվիզ:

Պետերբուրգ.—Գիշերվայ 10 և կէս ժամին արագ գնացքով Մոսկվա մեկնեց Խիվայի խանը:

Պետերբուրգ. — Բարձրագոյն թոյլտուութեամբ մինիստրների խորհրդի նախագահ Ստոլիպինը յունիսի 6-ին մեկնեց Պետերբուրգից իր կալուածքը, յանձնելով իր բացակայութեան ժամանակ նախագահութիւնը ֆինանսների մինիստրին, իսկ ներքին գործերի մինիստրութեան ընդհանուր ղեկավարութիւնը թողնելով իրան:

Բուխարեստ.—Տեղս ժամանեց ռուս օֆիցերների պատուին տրված նախաճաշի ժամանակ Նեստէլ-Պելեշում Ռումինիայի արքան, ողջունեց օֆիցերներին, յիշելով այն ժամանակները, երբ պատերազմի դաշտում ռուս և ռումին զօրքերը միատեղ էին ճակատամարտում, որը և սերտ կերպով միացրեց նրանց: Ապա առաջարկեց կայսրի և կայսրուհու կենացը: Ռուս օֆիցերներին շնորհվեցին ռումինական շքանշաններ:

Լվօվ.—Արևելեան Գալիցիայում տեղի են ունենում ընտրութիւններ: Ամենուրեք նկատվում է իշխանութիւնների ճնշումը, որոնք աշխատում են անցկացնել կառավարական թեկնածուներին: Գաւառներից ստացվում են տեղեկութիւններ հասարակական մեծ յուզումների մասին:

Վիեննա.—«Կորրեսպօնդենց Բիւրօյին» գրում են Դրօգօբիչից, որ ռէյխստագի ընտրութիւնների ընթացքում տեղի ունեցաւ ընդհարում զօրքերի հետ: Ամբոխը քարեր նետեց զինւորների վրա: Հետևակ զինւորների համազարկից սպանվեցին 9 մարդ, իսկ ծանր վիրաւորվեցին երկուսը:

Սօֆիա.—Բուլղարական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ ժողովրդական մեծ ժողովի համար ընտրված են 355 հոգի կառավարական կուսակցութիւնից, 42 հոգի կալուածատէրերից, 6 սօցիալիստներ, 5 ազատամիտներ, 4 արմատականներ, 4 ստամբուլօվեաններ և 1 ռամկավարական:

Բօգօսլավօվը ընտրված է: Գենադիեվը, Մալինօվը և Տօնչեվը չը ստացան ձայների մեծամասնութիւն:

Պետերբուրգ.—Յատուկ բարձրագոյն մասնաժողովը, որը կազմված է երկաթուղու գործի բազմակողմանի ուսումնասիրութեան համար, վերջացրեց իր քննութիւնները հիւսիս-արևմտեան երկաթուղագծի վերաբերմամբ, և նախագծեց մի քանի միջոցներ ընդհանուր մուտքի յաւելման և տնտեսական շահագործման գործի բարւոքման համար:

Բագու.—Սուրախանում Նօբէլի, Բենկենդօրֆի և Կասպեան-Սև-ծովեան ընկերութիւնների հանքերում հրդեհը ոչնչացրեց նաւթային վեց բուրգեր և նաւթով լի հինգ ամբարներ: Վնասը հասնում է 200,000 րուբլու:

Վիլնա.—Թանգարժէք իրերի հէնիգսբերգի խանութը թալանվեց, որից տարվեց 5,000 րուբլու ապրանք: Թալանվեցին նմանապէս Սահաթչիի և Մանգուբի ծխախոտի խանութը. տարված է խանութից 500 րուբլու ապրանք:

Խարկով.— Հանքագործների խորհուրդը որոշեց Տուրինի ցուցահանդէսում ցուցահանել երեք վագօն անտրացիտ:

Կալէ.—Մեծ իշխան Բօրիս Վլադիմիրօվիչը մեկնեց Անգլիա, թագադրութեանը ներկայ գտնվելու համար:

Վլադիվօստոկ.—Գիշերով փողոցի վրա չորս անյայտներ սպանեցին «Իլլիւզիօն» թատրոնի տիրոջ: Ենթադրում են, որ սպանութիւնը կատարված է վրէժխնդրութիւնից դրդված:

Օդեսսա.—Վախճանվեց դատաստանական պալատի աւագ նախագահ ծերակուտական Օշանինը:

Լիսաբոն.—192 պատգամաւորների ներկայութեամբ բացվեց հիմնադիր ժողովը, որը և յայտարարեց հանրապետութիւն: Ոչ մի միջադէպ տեղի չունեցաւ:

Վաշինգտօն.—Մաքսատանը երևան են հանված զեղծումներ մի քանի միլիոնի հասնող, որոնք կատարված են Ամերիկա պողպատէ իրեր ներմուծելու ժամանակ:

(Լրագիրներից)

Թէհրան.—Ֆինանսների խորհրդական ամերիկացի Շուստերը, համաձայն մէջլիսի իրան տուած իրաւունքների, գաւառներն ուղարկեց հեռագրական կարգադրութիւններ, որոնցով արգելում է ծախսեր անել առանց իր գիտութեան: Ֆինանսների մինիստրը հրաժարական տուեց:

Պէկին.—Պետերբուրգի չինական դեսպանը հաղորդում է իր կառավարութեանը, որ իբր թէ Ռուսաստանը Մանջուրիայի սահմանի վրա կենտրոնացնում է հետևակ զօրքեր, թնդանօթաձիգներ և կօզակներ:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

6 յունիսի

Գլազգօ.—Նաւահանգստի բանւորները յարեցին գործադուլին: Ծովափեայ շրջանում առևտուրը կանգ առաւ: Նաւերի բեռնաւորումը և դատարկումը կատարում են նաւային ընկերութիւնների բիւրօյի ծառայողները հսկայ եռանդով:

(Լրագիրներից)

Մադրիդ.—Այստեղ և Բիլբաօյում յայտարարվեց երկաթուղային գործադուլ, համաձայն գործադուլային կոմիտէի ազդանշանի: Գործադուլ յայտարարեցին ամբողջ Բիսկայեան նահանգի ծառայողները: Զօրքերը և ոստիկանութիւնը պահպանում են կայարանները, ճանապարհները և կամուրջները: Երթևեկութիւնը փաստօրէն դադարած է:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԲԱԼԿԱՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

6 յունիսի

Ցէտինիէ.—Պետերբուրգ մեկնեց յատկապէս բերև դեսպան արքայի նախկին մինիստր-նախագահ Լազար Միուշկովիչը: Նայելով յամառ կերպով պտտող լուրերին, դեսպանախօսութեան նպատակն է առաջարկել միջազգային լուծմանը ալբանացի փախստականների դրութեան հարցը, որոնք չեն կամենում Թիւրքիա վերադառնալ:

(Լրագիրներից)

Ցէտինիէ.—Տուրղուտ փաշան ալբանացիներին տուեց 15 օրվայ ժամանակամիջոց հպատակութիւն յայտնելու համար: Այն ալբանացիները, որոնք գտնվում են արտասահմանում, հպատակութիւն պիտի յայտնեն երկու ամսվայ ընթացքում:

Ցէտինիէ.—Ալբանական կօմիտէի ազդեցիկ անդամներից մէկը յայտնեց, որ իրանք կը համաձայնեն վերադառնալ միայն այն դէպքում, եթէ պետութիւնները կերաշխաւորեն այն խոստումների կատարման համար, որոնք տրվում են Թիւրքիայի կողմից, որովհետև անցեալ տարի տրված խոստումները անկատար մնացին:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Պատրիարքարանները օուրշը

Կ. Պոլիս, 25 մայիս

Թիւրքիոյ քաղաքական պատմութեան և հպատակ ժողովուրդներու՝ կառավարութեան հետ ունեցած յարաբերութեանց տեսակէտով նոր երևոյթի մը առջև կը գտնուինք:

Օսմ. պետութեան մէջ հպատակ ժողովուրդներ Բ. Դրան դէմ երբեք միասին պայքարած չեն, այլ միշտ առանձին-առանձին իրենց շահերը պաշտպանած են, նոյն իսկ երբեմն իրարու դէմ ելլելով: Կառավարութիւնը այս անհամերաշխութիւնը ի նպաստ իրեն շահագործած է, մէկ կամ միւս կողմին օժանդակելով ընդդէմ ուրիշի շահուն:

Պատրիարքարանները, այն ատեն, կասկածելի ըլլալու երկիւղով ալ իրարու հետ բանակցելու կը վարանէին, բայց անուղղակի կերպով իրար կընդօրինակէին, երբ խնդրոյ մը վրայ համամտութիւն ունենային:

Ազատութենէն յետոյ երիտասարդ-թիւրք կառավարութիւնը չկրցաւ պահպանել այն կէւրը, զոր բռնակալ կառավարութիւնը կը գործադրէր պատրիարքարաններու հանդէպ, գործադրելով «բաժանեա զի տիրեսցես» սկզբունքը:

Արդ՝ կառավարութիւնը ընդհանուր կերպով մը պատրիարքարաններու դէմ պայքար բանալով՝ անուղղակի կերպով իրարու գօգ նետեց և անոնց մէջ ստեղծեց համաձայնութիւն մը, որուն նմանը երբեք չէր տեսնուած անցեալին մէջ: Թիւրք թերթերը, կամ թիւրքերու կողմէ հրատարակուած ֆրանսերէն թերթերը, բուռն բառերով գայրոյթ կը յայտնեն, և «Կառավարութեան մէջ կառավարութիւն» վերնագրով՝ «Ժէօն-Թիւրքի» մէջ՝ երիտասարդ-թիւրք լրագրող

մը, պատրիարքարաններու դէմ իր բոլոր մաղձն ու ատելութիւնը թափեց։ Սակայն միայն գրչով պայքարիլը անբաւական համարելով, մեր Թիւրք լրագիրները գործնական քայլ կառնեն նաև այդ համերաշխութեան դէմ՝ գրգռելով խլամ ցեղերը։ Այդ ատելութիւնը սերմանելու համար մէկ հատիկ շարժառիթ կրնայ ըլլալ օտար Թելադրութեան մը գաղափարը, որ սկսան քարոզել լրագիրները և կառավարական պաշտօնեաները։

Այսպէս՝ Թիւրք լրագիր մը գրեց, թէ Ֆրանսայի Կ. Պօլսոյ դեսպան Բօմպառ հրէից րաբբունապետը իր մօտը կոչելով՝ հրաւիրած է զայն մասնակցելու պատրիարքարաններու համերաշխութեան և միասին ստորագրելու անոնց մատուցած հաւաքական Թակրիրը։ Եւ իբր թէ հրէից րաբբունապետը մերժած է այս հրաւէրը։ Այս լուրը ամեն պարագայի մէջ ճիշտ ըլլալու չէր, զի երբէք Ֆրանսայի դեսպանը այսքան յայտնապէս չպիտի ուզէր միջամտել օսմանեան պետութեան մէկ ներքին գործին, երբ մանաւանդ պետութիւնը անոր բարոյական նշանակութեան առջև տագնապի մատնուած է։ Այս լուրը դիտումով սարքած են, միտքերու մէջ զետեղելու համար սա գաղափարը՝ թէ պատրիարքարանները օտար Թելադրութեանց վրայ համերաշխած են։ Այս գաղափարը արտայայտած է նաև գաւառական քաղաքի մը մէջ պետական պաշտօնակատար մը՝ Կրետէի ի նպաստ կազմակերպուած միտինգի մը մէջ։ Ասիկա կը նշանակէ, թէ հակաքրիստոնեայ շարժում մը կը Թելադրուի վերէն, և քրիստոնեաները կաշխատուի իբր դաւաճան ներկայացնել։ Սակայն եթէ կառավարութեան կողմէ գործադրուած անիրաւութիւններու, կողմնակցութիւններու, զեղծումներու համար պատրիարքարանները ինչպէս անցեալին, նոյնպէս նաև հիմա կը բողոքեն, արդեօք այդ անիրաւութիւնները, կողմնակցութիւնները և զեղծումները Թելադրողներն ալ օտար կառավարութիւններն են։ Եթէ պատճառը վերցուի, բնական է թէ այդ բողոքներն ալ ինքնին կը ջնջուին և օտար միջամտութեան կամ Թելադրութեան կասկածն ալ աւելորդ կը դառնայ։

Մեր Թիւրք հայրենակիցները, որ ջարդելու, կողոպտելու, ջնջելու մանիա ունին, նաև օտար միջամտութեան մանիա, չեն կրնար իրենց առաջին իղձը հաշտեցնել երկրորդ մտավախութեան հետ, հակառակ անոր որ անպատիժ գործած են մինչև հիմա անլուր ոճիրներ ու անասելի անգթութիւններ։

Օտար միջամտութենէն այնքան վախ ունեցող կառավարութիւն մը, և պատրիարքարաններու բողոքին այդքան տհաճութեամբ ունկնդրող մինիստրութիւն մը ամեն բանէ առաջ ուշադիր պիտի ըլլար ոչ այդ միջամտութեան և ոչ ալ այդ բողոքին տեղի տալու։ Դժբաղդաբար իրենց երկիւղի և տհաճութեան զգացումը անայլայլ պահելով հանդերձ՝ իրենց Թիւրքական բարբարոսութիւններէն չեն հրաժարիր։

Այսպէս, միայն Հայաստանի վրայ խօսելով, պէտք է գիտնալ, թէ երկրին վիճակն աւելի քան երբէք տագնապալի երևոյթ մը առած է։ Այս շաբթու դարձեալ Բաղէշի մէջ հողային խնդրոյն հետևանքով 8 հայ սպաննուած են քիւրդերէն, և սակայն կառավարութիւնը չէ կրցած ձերբակալել ոճրագործները։

Երեք տարիէ ի վեր կառավարութիւնը հայոց համար մահու և կենաց խնդիր համարուած հողային խնդիրը չլուծեց. Հայաստան ամենէն աւելի կարօտ ըլլալով՝ երբէք ունէ բացառիկ հոգածութեան առարկայ չեղաւ։ Ոչ ոստիկանութիւն կայ, ոչ ճամբայ, ոչ երկաթուղի և ոչ ալ զինուորական պէտք եղած ուժը կը գործածուի՝ զսպելու համար աւազակները, կեղեքողները և աւատառուները, որոնք սանձարձակ կը գործեն, առանց կարևորութիւն տալու կառավարութեան, որ անուղղակի կերպով կը քաջալերէ քիւրդերու այս հայասպան շարժումը։ Ամեն օր նոր ոճիրներ իրարու կը յաջորդեն։ Վերջին անգամ առնուած լուրերու նայելով, քիւրդերը կը սպառնան՝ հայեր սպաննող քիւրդեր ձերբակալուելու պարագային հայոց ընդհանուր ջարդ մը կազմակերպել։

Կառավարութիւնը այս երկիւղը հայոց դէմ ցցուեցնելով՝ կուզէ որ նոյն իսկ հայերը խնդրեն հետապնդումները դադրեցնել և սանձարձակ Թողուլ քիւրդերը։

Այս պայմաններուն մէջ, ճիշտն ըսելով, եթէ մեր ցաւին դարմանը օտարէն գալը գիտնալու ըլլայինք, առանց վարանելու պիտի դիմէինք այդ օտարին, պայմանաւ՝ որ սակայն յուսախաբ չըլլայինք։ Շատ դիմեցինք կառավարութեան, սակայն դժբաղդաբար դարման չգտնելէ զատ՝ ընդհակառակ մեր Թշուառութեան մէջ հաճոյք փնտռող խնամակալ մը միայն գտանք։

Հայերը, յոյները, բուլղարները, հրէաները հալածելու համար, զարգացեալ ու ազնիւ Թիւրքի խնդիր չկայ. ամենքն ալ անխտիր համաձայն են ատոր համար։

Օսմ. խորհրդարանին մէջ, մէբուսներուն —երկրին ամենէն ներկայանալի մարդոց— գաղափարները վայելեցինք, և արդէն ասիկա որոշ կերպով ցոյց կուտայ Թիւրք տարրին ոգին և զգացումները։

Այս անձուկ ըմբռնումով վարուած երկիր մը, որ՝ դաշնագրութիւններով՝ բարենորոգումներ գործադրելու յանձնառութիւններ ունի իր գոյութիւնը երաշխաւորող վեց մեծ պետութիւններու հանդէպ, բնական է, թէ ուշ կամ կանուխ ենթարկուի օտար միջամտութեան մը, զոր գործադրելու պարտաւորուած են վեց մեծ պետութիւնները, և որոնք, սակայն, հիմա իրենց պարտքը կատարելէ կը Թեքանան, բայց կրնան օր մը պահանջող ըլլալ և իրենց իրաւունքին տէր կանգնիլ։

Երիտասարդ-Թիւրք վարչութիւնը պէտք է որոշապէս գիտնայ, թէ մէկ հարուածով չի կրնար ջնջել պետութեան հին յանձնառութիւնները, որոնք դաշնագրութիւններով նուիրագործուած են, և ոչ ալ կրնայ միշտ անպատիժ գործել այս ոճիրները, որոնք ուղղակի կը բռնաբարեն իր կապած դաշնագրութիւնները։

Շառայլ

ԼՈՒՐԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻՑ

Հայերի սպանութիւնները Մուշի մէջ

◆ Բեթլիսի առաջնորդարանէն մայիս 20 Թուակիր հետևեալ սարսափելի հեռագիրը հասաւ ազգային պատրիարքարան, որ աւելորդ անգամ մըն ալ կուգայ ցոյց տալ, թէ ի՛նչ տագնապալից վիճակի մէջ կը գտնուին հայկական նահանգները և ի՛նչ ահաւոր վտանգի մը տակ՝ այդ նահանգներու մէջ բնակող հայութիւնը։

«Նոր սպաննութիւններ. Խութի Նազվանք գիւղացի տէր-Սարգիս քահանան, մերխիթար Կիրօ և Զէթօ, հողային խնդրի առթիւ, հակառակորդ Եելքի (՞) աշիրէթէն Եօնուս և իր վեց ընկերներուն կողմէ չարաչար կերպով սպաննուեցան Խութի Սէրգինի կոչուած տեղին վրայ։ Նոյն օրը Մշոյ Կիւլիւսպէկ լերան վրայ քիւրդերու կողմէ դարձեալ չարաչար կերպով սպաննուեցան յիշեալ քահանայի տղան և իր չորս հայ ընկերները։ Գիւղացիները յուզման մէջ են. անապահով վիճակ. եթէ փութով հարկ եղածը ի գործ չդրուի, վերջը գէշ է։ Բիթլիսի առաջնորդ Սուրէն վ.»։

◆ Ազգ. պատրիարքարանին կողմէ եպարքոսին ու ներքին գործոց մինիստրին մօտ դիմում եղաւ Մուշի մէջ այս օրերս վայրագօրէն յօշոտուած եօթը հայերու սպաննութեան գործի մասին, պահանջելով որ յանցաւորները խստիւ պատժուին։ Նոյնպէս պահանջուեցաւ, որ ազդու միջոցներ ձեռք առնուին, Հայաստանի տագնապալի կացութեան վերջ տալու համար, ուր հայ ցեղին գոյութիւնը վտանգուած է։

◆ Խորհրդարանի հայ երեսփոխանները պատերազմական և ներքին գործոց մինիստրին դիմում ըրին Մուշի սպաննութեանց մասին։ Մինիստրները խոստացած են խիստ միջոցներ ձեռք առնել։

◆ Մեր յարգելի պաշտօնակիցը, «Լէվընթ Հէրըլտ», Մուշի մէջ այս օրերս վայրագօրէն և խժդժօրէն խողխողուած եօթը հայերու սպաննութեան լուրը արտատպելէ յետոյ, սա տխուր և նշանակալից խորհրդածութիւնները կընէ.

«Ի՛նչ կեանք է սա տարաբաղդ հայերուն կեանքը։ Մահը նախընտրելի պիտի ըլլար։ Սակայն կառավարութիւնը այդպէս պէտք չէ տրամաբանէ։ Ան պարտաւոր է քիւրդերուն ճանկէն ազատելու այդ Թշուառները։ Ան կարող է այդ բանը ընելու։ Կը վախնանք որ այդպէս ըլլայ։ Ձենք կարծեր որ անտարբեր գտնուի ան. սոսկալի բան պիտի ըլլար։ Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ, հայերուն մարտիրոսութիւնը կը շարունակէ։ Քիւրդերուն ոտքը կը մնան անոնք»։

◆ Թիւրք Թերթերը իրենց կիրակի Թիւերուն մէջ տեղեկութիւններ հրատարակած են այս սպաննութեանց վրայ, ուրկէ կը հասկցուի թէ 8 սպաննուած հայերէն զատ՝ մէկ քանի վիրաւորեալ ալ կան։ Արզէն Բ. Դուռը որոշած է եղեր վերջին ատեններս պատահած սպաննութեանց հեղինակները ձերբակալել և պատժել ու այս առթիւ պատերազմ. մինիստրութենէն Դ. զօրաբանակի քննիչին ազդու հրամաններով լիազօր իրաւունքներ տրուեր են՝ չարագործները պատժելու, ինչ ձևով որ ըլլայ։

◆ «Ժէօն-Թիւրք» կըսէ, թէ հայաբնակ նահանգներու այն կողմերը, ուր այս ոճիրները կը պատահին, օտար մեքենայութիւններ կան և անոնք են, որ կը գրգռեն քիւրդ ցեղապետները. սակայն ինչպէս ազգ. ժողովոյ ուրբաթ օրուան նիստին մէջ եղած խօսքերէն հասկցուեցաւ, հայ շրջանակներու մէջ բուռն յուզում կը սփռէ և հետևաբար կառավարութեան շահը կը պահանջէ իր ուշադրութիւնը դարձնել հայ Թերթերուն կողմէ նշանակուած իրողութիւններուն վրայ։ «Հայ քահանային և իր զաւակին միևնոյն օրը սպաննութիւնը կանխամտածութեան արդիւնք է և պատճառ մը (հողային խնդիր) համար գործուած։ Վտանգի աղաղակը, որ ուրբաթ օրուան ազգ. ժողովին մէջ արձակուած է ազդուօրէն, պէտք է նկատի առնուի»։

◆ «Իկդամ» ևս այս սպաննութեանց լուրը տալէ վերջ կաւելցնէ թէ՝ Բիթլիսի նահանգին Խութի գաւառակին մէջ հողային խնդրոյն առթիւ ծագում առած դէպքին համար պատերազմ. մինիստրութենէն Դ. զօրաբանակի տրուած մէկ հրամանին վրայ Երզնկայէն երկու վաշտ զօրք ղրկուեցաւ Խութ։

ՍԱԼԱՐ-ՈՒԴ-ԴՕՎԼԷԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ*)

(Սեփական Թղթակցից)

Մարաղա, 30 մայիսի

Մարաղայի նահանգապետ Շուջա-ուդ-Դօվլէն մայիսի 23-ին մօտ 700 ձիաւորներով Միանդաբ համնելուց յետոյ՝ նոյն գիշեր նամակ գրելով միրզա Ցովհան-խան Սարթիբին (եղբարք Նազարբէկեանների ձեռքում գտնվող գիւղերի կառավարչին) առաջարկել էր Միանդաբ գնալ իր մօտ։ Նա ևս Քալայի-Ռզա-խան գիւղից ճանապարհվելով՝ մայիսի 24-ի առաւօտեան Միանդաբում ներկայանում է Շուջա-ուդ-Դօվլէին. վերջինս միրզա Ցովհան-խանին պատմում է Սալար-ուդ-Դօվլէի արշաւանքի առաջն առնելու համար Թէհրանից հեռագիրներով ստացած կարգադրութիւնները և Միանդաբ գնալու հրամանը. ապա աւելացնում է, որ Թէև իրան հրամայված է զէնքի ոյժով արքայազնին դիմաւորել և նրա ձերբակալման համար միջոցներ ձեռք առնել, բայց ինքը, ինչ-ինչ հանգամանքներ ի նկատի ունենալով, որոշել է առանց կռւի և արիւնհեղութեան իր վրա դրված ծանր պարտականութիւնն ի կատար ածել, որպէսզի շրջակայքում աւերումներ չը լինեն և ազգաբնակութիւնը զերծ լինի Թէ նիւթական և Թէ այլ տեսակի վնասներից, իսկ իր այդ ծրագրի իրագործումը կախում ունի յայտնի ասացուածից՝ «Բաժանիր, որ տիրես»։ Այդ նպատակով էլ կանչել է նրան՝ միրզա Ցովհան-խանին խորհրդակցութեան, Թէ ինչ միջոցների դիմէ, որ արքայազն Սալար-ուդ-Դօվլէի մօտ հաւաքված Մուքրիի կալուածատէրերը ցիր ու ցան լինեն, հեռանան։ Այս խնդրի շուրջը խորհրդակցելուց յետոյ, Շուջա-ուդ-Դօվլէն Մուքրիի յայտնի կալուածատէրերին նոյն օրը նամակներ գրելով հրաւիրում է Միանդաբ գալ իր մօտ խորհրդակցութեան։ Թէև այդ կալուածատէրերը գտնվում են Միանդաբից 2—6 մղոն հեռաւորութեան վրա, բայց 2 օրվայ ընթացքում ոչ մէկը չէ գալիս։

Նոյն օրը հեռագրով հայազգի գնդապետ Փարվիզ-խան Ենիկոլոփեանին հրահանգ է տալիս, որ Մարաղայի մի փօվջով (1,000 հոգի զինուորներով) անմիջապէս Միանդաբ ճանապարհվի։ Շուջա-ուդ-Դօվլէն, տեսնելով որ քիւրդ կալուածատէրերի վրա իր գրած նամակներն ազդեցութիւն չունեցան, մայիսի 26-ին Ցովհան-խանին առաջարկում և խնդրում է, անձամբ որ սա գնայ Կալէյի-Ռասուլայէթ և Շէյխ Ալի-խան Շուջայի-Մամալիքին՝ ինչ եղանակով որ ինքը յարմար գտնէ՝ համոզէ և իր հետ Միանդաբ բերէ։

Միրզա Ցովհան-խանը ևս նրա այդ առաջարկի հիման վրա ճանապարհվում է Շէյխ Ալի-խան Շուջայի-Մամալիքի մօտ, և նրան աջողվում է յիշեալին համոզել ու իր հետ Միանդաբ Շուջա-ուդ-Դօվլէի մօտ բերել։ Սրա Միանդաբ գալը իսկոյն տարածվում է շրջակայ բոլոր գիւղերում. Մուքրիի միւս կալուածատէրերը Շէյխ Ալի-խան Շուջայի-Մամալիքի Միանդաբ Շուջա-ուդ-Դօվլէի մօտ գնալը լսելով՝ իրարանցման մէջ են ընկնում, ասելով՝ քանի որ Սալար-ուդ-Դօվլէին աջակցելու համար առաջին անգամ խօսք տուողն եղել է Շէյխ Ալի-խանը, նաև իրանց խորհուրդներ տուողը, որ իրան հետևեն, միևնոյն ժամանակ իր ձիաւորներին՝ իր որդու, եղբօր ու եղբօրորդու հրամանատարութեամբ Սալար-ուդ-Դօվլէի մօտ ղրկողը, հակառակ իր նախկին որոշման, խոստման և խորհուրդներին, գնացել է Միանդաբ Շուջա-ուդ-Դօվլէի մօտ, իրանք ևս կը գնան և կը պարզեն, Թէ ով է եղել սկզբնապատճառը։ Ապա մի քանի կալուածատէրեր ևս երկրորդ օրը գալիս են Միանդաբ։ Սալար-ուդ-Դօվլէի մօտ գտնվող միւս կալուածատէրերն ևս իրանց ձիաւորներով հետզհետէ վերադառնում են իրանց գիւղերը՝ արքայազնից իրաւունք ստանալով, որ գնան շարունակեն իրանց երկրագործական գործերը, խոստանալով ըստ պահանջման հարկին նորից վերադառնալ իր մօտ։

Այժմ Շուջա-ուդ-Դօվլէն սպասում է Սարդար Մուքրիի, Հաջի Իլխանիի և Միրզա Փաթահ-ղազիի Միանդաբ գնալուն, որով իր ծրագիրն ի կատար ածված կը լինի։ Մինչև մայիսի 30-ը Միանդաբ Շուջա-ուդ-Դօվլէի մօտ հաւաքվել են 4000 հոգի ձիաւոր և սարվազ, որոնց մեծ մասը Մարաղայից և շրջակայից են, Թէ իր հետ տարածը և Թէ հետզհետէ գնացածները, միւս երրորդ մասն էլ Զարդօվլի, Մանկուռ և այլ քիւրդ ձիաւորներ են։ Շուջա-ուդ-Դօվլէն Սալար-ուդ-Դօվլէի բանակը նուազեցնելով և իր բանակը ուժեղացնելով՝ այժմ աշխատում է լրտեսների միջոցով իմանալ, Թէ արդեօք շէյխ Աբդիւլ-Կադըրն ինքը վերադարձել է Նեհրի. երկրորդ՝ ճիշդ են այն տարածված լուրերը, Թէ նա պատրաստութեան մէջ է Սալար-ուդ-Դօվլէին օգնութեան գնալու համար։ Եթէ շէյխ Աբդիւլ-Կադըրի վերաբերմամբ տարածված լուրերը իրականութիւն չունենան, Շուջա-ուդ-Դօվլէն համոզված է, որ Սալար-ուդ-Դօվլէի արշաւանքի վտանգն անցել է և եբիտասարդ արքայազնը, յուսահատվելով, ստիպված կը լինի իր երևակայական մտադրութիւնը Թողնել և վերադառնալ։ *

*) Տես «Մշակ» № 118.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

Թագադրութեան հանդէսներ

Լոնդոն, 6 յունիսի

Անգլիական Թագաւորի Թագադրութեան առիթով երկաթուղիները, մանաւանդ Ֆրանսիայի, Շվէյցարիայի, Բէլգիայի՝ էժանացրած տոմսակներ են հրատարակել։ Ամենաչնչին գնով այդ երկրներից կարող էք գալ և վերադառնալ։ Իսկ Իտալիան իր 50-ամեակի և Տուրինօյի ցուցահանդէսի առիթով էլ աւելի էժան տոմսակներ է բաց Թողել։ Այս հանգամանքը, մանաւանդ անգլիական ներքին կառավարութեան արդի եբերուն վիճակը, Ասկվիտի բռնած դիրքը, բանուորների խռոված վերաբերմունքը, սոցիալիստների նորանոր յաղթանակները՝ պահպանողական, զօրեղ, ազատ Անգլիայի հիմնական-անսասան վեմը տեղից շարժել են։ Եւ այդ ակներև է մանաւանդ օտարականին։ Երբէք, երբէք ես չեմ տեսել Անգլիայի սահմանագլխի վրայ այն խստութիւնները, որին նոյնիսկ ենթակայ եղայ և ես ուրիշների հետ այս տարի։

Բրիւսէլից անցայ Օստ-էնդ, աշխարհիս ամենախաքծամ ծովային նշանաւոր կուրորտներից մէկը։ Կեանքը, ապրուստը Օստ-էնդում Թէև Բիարիցից, Կալէից, Դիէպից Թանգ չէ, բայց Թանգ է կուրզալը, սեզոնային տոմսակը։ Որովհետև սեզոնին Օստ-էնդումն են երգում և նուագում ամենահռչակաւոր երաժիշտներն ու երգիչները։ Եւ Անգլիայից շատ մօտ լինելով, այստեղ են հաճութեամբ անցկացնում անգլիացիք սեզոնը, ուր ֆրանսիական նազանքութիւնը և հաճոյքը Բիարիցից պակաս չեն և աւելի վաղ վերջանալով Օստ-էնդում սեզոնը՝ ժամանակ են ունենում Բիարից էլ գնալու։

Դուվրում օտարականների բազմները բացեցին մաքսաւորները, իսկ դեռ ափը չը մտած նաւապետի օգնականը երկու պաշտօնեաների հետ հարց ու փորձ էր անում օտարականներին, Թէ որքան ժամանակ են մնալու Լոնդոն, որ հիւրանոցումն են իջևանելու և այլն։

Այդպիսի հարցուփորձ ազատ Անգլիայում ինձ շատ տարօրինակ երևալով, խուզարկուին պատասխանեցի անորոշ։

— Ո՞րքան ժամանակ էք մնալու Լոնդոնում,—հարցնում է ինձ նաւի մէջ նաւատու հագուստով պաշտօնեան։

— Չը գիտեմ, 2 օր թէ 2 տարի,—պատասխանում եմ ես։

— Ո՞ր հիւրանոցումն էք իջևանելու։

— Ոչ մի։

— Ձեր պրոֆեսիան։

— Պուբլիցիստ։ Սակայն, ասացէք, ինչի համար է այդ հարցուփորձը։

Նաւաստու հագուստով անգլիացին այլևս չը շարունակեց իր հարցուփորձը և հեռացաւ։ Սակայն երբ Դուվրում վագոն էի մտնում և մաքսաւորները նոյնիսկ իմ բաշխած տեսնելով կարաս չէին բացել, այդ միևնոյն խուզարկու նաւաստին առաջս կտրեց, առաջարկելով բանալ ձեռքիս սակը։ Այստեղ այլևս կոմէդիա խաղալու տեղը չէր։ Բացի սակս, մէջինը նախ հանեցի Լոնդոնի 1909 թ. կոնֆերանսի ժէտօնը և միջազգ. մամուլի կարտս, որ փոխարինում է անցագրի ու վաւերացված էր Պարիզի կառավարչ. կոմիտէից, և բացի այդ անգլ. միջազգ. մամուլի դաշնակց. ընդհ. քարտուղար Mr. Baker-ի կարտը։ Խուզարկուն տեսնելով սրանք, այլևս չը նայեց սակիս միջի իրերը, գլխարկը վերցրած, ներողութիւն խնդրեց ինձ անհանգստացնելու համար և հեռացաւ։

Լոնդոնը վխտում է։ Թագադրութեան հանդէսներն արդէն սկսվել են։ Ակներև է, որ Անգլիան կատարում է մի մեծ տօն, որին մասնակցել է ամբողջ ազգը իր բոլոր հպատակներով։

Հանդէսը սկսվել է Վիկտորիա Թագուհու Լոնդոնում օրերս բացված մեծ արձանով։ Հանդէսը եղել է փառաշուք, Վիլհէլմ կայսրի մասնակցութեամբ։ Ապա հրատարակվել է մի շքեղ ալբոմ «Էդուարդ VII-ի Թագադրութիւնն ու կեանքը»։ Այստեղ պատկերներով տեսնում էք Էդուարդը և նրա յարաբերութիւնները զանազան պետութիւնների հետ։ Այնուհետև սկսվում են Գէորգ V-ի և նրա ամուսին Մէրիի Թագադրութեան հանդէսները, որ կատարվում են ամեն օր Լոնդոնի զանազան մասերում և զանազան ձևերով։

Օրօրոցից սկսած մինչև դագաղ ամենքն էլ մասնակից են Թագադրութեան և կունենան իրանց suvenir-ները։ Ամենաընդարձակ ծաւալով պէտք է ըմբռնել այս։ Օրօրոցավաճառը անգլիական Թագաւոր Գէորգ V-ի ու Մէրի Թագուհու մանկական ու այժմեան պատկերներն է դրոշմել իր խանութի բոլոր վաճառվող օրօրոցներին, դագաղավաճառը՝ Էդուարդ VII-ի, Վիկտորիայի և ապա անգլիական Թագն ու առիւծները։ Գալիս են խաղալիքները, դասագրքերը, քարտէզները, ալբօմները, պօստկարտերը, Թուղթն ու ծրարները, հագուստի կոճակները և այլն և այլն, բոլորը Թագադրութեան շուրջը։ Խանութները զարդարված են պսակվող Թագ-առիւծներով, երեկոները լուսավառութիւններ։ Թագաւորն ու Թագուհին առաւօտն այստեղ, կէսօրից յետոյ այնտեղ՝ ժողովրդի հետ։ Ֆաբրիկները արտադրել են մէկը միւսից ընտիր ապրանքներ, համեմատաբար սովորականից Թանգ, բայց շքեղ։ Խորհուրդ չեն տալիս բարեկամները այժմ մի որևէ

բան գնել, Թագադրութիւնից յե
գնից էլ նոյն ապրանքները էժան են
կարծէք քաշած սուրաթներ լինեն
և նրանց մէջ բազմած լէդիները,
են առնում մեծ խանութների առաջ
պլիսի շքեղ հագուստներ։ Լոնդոն
առհասարակ կարել տալիս իրանց հա
ները Եւրոպայի Թագաւորները, Թ
ները և մեծամեծները։ Եւ յիրաւի,
շքեղ են ու համեմատաբար մեր Թ
գներից էժան. ընտիր կարից մի
հագուստ 3—4 ոսկի (հագիւ 40 ր.
Թիֆլիսում, Բագւում, Պետերբուրգում
րուբլով չեն կարի։

Թանգացրել են և հիւրանոցները,
միջակ հիւրանոց-պանսիօնները,
Թական 30—35 շիլինգ արժէն
նախաճաշ, ճաշ, Թէյ և ընթրիք),
շիլինգ (հազիւ 24 ր. շաբաթը)։

Sheperds Bousch-ում ահա եր
րին է, որ կառուցված է միայն
հանդէսների համար մի կատարեալ
«Սպիտակ քաղաք» անունով։ Այ
տեղ Coronation Exhibition-ն է
ձոխ ու փարթամ։ Crystal Palace-
օր վիթխարի հանդէս՝ անգլիական
մութիւնն ու Թագադրութիւնները

Անգլիացիք տարին չորս տօն ունին,
որոնցից մէկը Ծննդեան, Զատկի
գալստեան երկրորդ օրերը և մէկն
տօսին։ Ահա երէկ, Հոգեգալստեան
օրը, երկուշաբթի, Լոնդոնը ինչպէս
կացրել իր օրը։

Կիրակի օրը ամեն տեղ փակ
ժողովուրդը կարող է քէֆ անել
կամ Թէ քաղաքից դուրս։ Իսկ երէկ
շաբթի (քաղում եմ այսօրվայ լր
րում տպագրված տեղեկութիւններից
գտնում այցելել են Թագադր. ցու
դէսը 560,000 հոգի, Կրիստալ Պալ
գադրութեան հանդէսը՝ 200,000 հ.,
Թիւնների ցուցահանդէսը՝ 63,126
լեքսանդրա պալատը՝ 40,000 հ.,
այգին՝ 157,000 հոգի, պալատ
15,735 հոգի, դաշտ են գնացել 200,
Թայմզի վրա պտտել են 300,000 հոգ
Դիէպ, Դուվր գնացողների Թիւն
է։ Կէսօրին այլևս Թայմզի վրա ոչ
ւում, նաւակում ազատ տեղ գտնե
կարելի։ Եղել են ի հարկէ շատ պատ
ներ։ Թայմզի վրա մատորը խփել
նաւակ միջից կիսել, միջի մարդիկը
վել են գետը, բայց բոլորին էլ ազատ
Էլէքտրաքարշերը մարդիկ են տակո
րել, և այլն, և այլն։ Իսկ մեծամեծն
հարուստները շաբաթ օրն են քաղ
դուրս եկել և երեքշաբթի առաւօտեա
բաղարձել։ Գործակատարներն ու պ
նեաները տարեկան 15 օրվայ արձ
իրաւունք ունեն և սրանցից շատ
միացնելով և այս տօնը՝ 18 օր ճամ
հորդում են խմբովին։

Րաֆֆիի ընտանիքը շարունակում
րել Լոնդոնում։ Այրին ամուսնու ե
հրատարակութեան գործովն է զբաղ
իսկ որդիքը անգլիացիներին ուս
պարսկերէն են ուսուցանում։ Բացի
սրանք անգլիացիներին միշտ ձգտում
հայութեան բարեկամ պահել։ Տիկին
ֆին իր 26-րդ հրատարակութիւնն է
անում։ Վիէննայում տպագրում է Րա
Սալբին, հետաքրքրաշարժ առաջաբ
Գիրքը լոյս կը տեսնի մինչև սեպտեմ

Արամ Րաֆֆին ցոյց տուեց ինձ
mes»-ի Թղթակցի (որ Իմբրլեանի
էր գնացել) մի նամակը, որով նա
նում էր, Թէ մի Թանգագին պատկ
լովի շրջանակի մէջ ամիսներ առաջ
է եղել ուղարկած Էջմիածնին և մինչ
այնտեղից ոչ մի տեղեկութիւն չունի՝
ցել են այդ պատկերը Թէ ոչ։

Եթէ արդէն չէ հաղորդվել ստացման
սին, հարկ կայ ասելու, որ սոսկ քաղ
վարութիւնը պահանջում է, որ Էջմի
կառավարութիւնը իր շնորհակալու
յայտնէ իր նուիրատուին։ Իսկ եթ
ստացվել, Թող տեղեկանան։

Այստեղ է և տ. Լիդիա Եավորսկ
Թիֆլիսը յօշոտեց, տղմի մէջ գցե
տաղանդաւոր արտիստուհուն։ Գիտ
որ ատենին ես բարեկամ էի սրան,
ռացայ, երբ նկատեցի, որ շրջապատ
ոչ Թէ իր տաղանդը յարգողներ
նրանցով, որ արուեստն էլ, գեղեցկ
էլ, սէրն ու տենչանքն էլ ջանում են
մոնայի ճիրաններում պահելու։ Այսօր
ճոյքով հաղորդում եմ, որ տ. Լիդիա
վօրսկայա իսպառ մոռացած է Թիֆլ
այն մռայլ, աղջամղջային շրջանը,
ակամայ ենԹակայ էր եղել։ Լոնդ
Kincsway Թատրոնում իր խմբով
րէն լեզուով ներկայացում ունի ամեն
կոյ։ Խաղում է այժմս Իբսէն. Նոր
ներկայացվել է միմիանց վրա 154
այժմս մայիսի 27-ից անընդհատ ներկայ
նում է Հէդդա Գաբլէր։ Ես ականատես էի
ինչպէս նա ներկայացումից յետոյ իր
դուարում շրջապատված էր տաղանդը
գող մեծ երկսեռ հասարակութիւնով։ Նա
կին Եավորսկայան պատկերացաւ նա
Եւ փառք Աստուծոյ, որ շուտով հեռա
տաղանդները յօշոտող Թիֆլիսից։ Խ
չքնաղ, շարժուածքը նազանի և վեհ, ձայ
շատ մաքրված։

Տ. Նազարբե

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դպրոցական հանդէս եւ ակտ

Ղզըլ-Արվադ, 31 մայիսի

Կիրակի, մայիսի 29-ին, առ. ժամը 11-ին տեղիս ծխական միդասեան երկսեռ դպրոցում կայացաւ տարեկան ակտի ընթերցումը սուսարաթիւ հասարակութեան ներկայութեամբ։

Հանդէսը, որ բաղկացած էր երկու բաժնից, սկսվեց «Ով դու բարեկամ» խմբերգով։ Այնուհետև աշ.-աշակերտուհիները գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեցին հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ, առակներ, իսկ մէջ ընդ մէջ երգվում էին ազգային և ժողովրդական երգեր։ Հանդէսի առաջին մասը աւարտվեց «Մեր հայրենիքով»։

Ապա ամբիոն ելնելով ծխական քահանան մի քանի ջերմ խօսքեր ասաց, յայտնեց խնդակցութիւն և շնորհակալութիւն աւագ-ուսուցիչ Բէն. Ցրտատարեանին՝ ցոյց տըւած գեղեցիկ արդիւնքի համար, մաղթելով նրան ույժ, եռանդ և համբերութիւն. յորդորեց ժողովրդին՝ խրախոյս լինել իրանց ուսուցչին և չը թերանալ ազգային հասարակական պարտականութիւնների մէջ։

Երկրորդ բաժնում տեղի ունեցաւ ներկայ 1910/11 ուսումն. տարեշրջանի տեղեկագրի ընթերցումը։ Նախ քան այդ, ուսուցիչ Բ. Ցրտատարեան արտասանեց մի ճառ՝ «Հայ կեանքը անապատ, դպրոցը ծաղկանոց-պարտէզ» թեմայով, որը մեծ տպաւորութիւն թողեց ունկնդիրների վրա։ Այնուհետև կարդացվեց ուսումնական մասի տեղեկագիրը, որից բերում ենք մի քանի քաղուածքներ։ Ներկայ տարեշրջանում կանոնաւոր պարապմունքները սկսվել են սեպտեմբերի 15-ից և տևել մինչև մայիսի 21-ը, իսկ մայիսի 23—27-ը կատարվել են քննութիւններ, համաձայն ծնողական ժողովի արտայայտած ցանկութեան։

Դպրոցում սովորել են 37 երկսեռ աշակերտներ՝ բաժանված երեք պատրաստական դասարանների։

Դասաւանդութիւնը տարվել է պարտադիր ուսումնական ծրագրով, որքան ներել են տեղական հանգամանքները։

Աշակերտ-աշակերտուհիների առաջադիմութիւնը եղել է միանգամայն գոհացուցիչ, ըստ որում ամբողջ 37 աշակերտներից 29 հոգի փոխադրվում են հետևեալ բաժինները։ Ուսուցչի ջանքերով և երիտասարդութեան աջակցութեամբ դպրոցը այս տարի ստանում էր, ի միջի այլոց, «Աղբիւր» և «Հասկեր» մանկական հանդէսները, որոնցից, ինչպէս նաև դպրոցին կից «Իզմիրլեան» գրադարանի մանկական գրքերից, օգտվել են Բ. և Գ. բաժանմունքի աշակերտները։

Հաճելի է յիշատակել, որ Բ. բաժանմունքի փոխադրվող աշակերտների մէջ է և մի պարսիկ տղայ՝ Բաղիրով Ազիզ-Ուլլահ։

Հանդէսի վերջում ուսուցիչը բաժանեց երեխաների թւանշանները և իւրաքանչիւրը նուէր ստանալով մէկ-մէկ մատիտ և քաղցրեղէն (նուիրել էին մի հայ պարոն և պարսիկ աշակերտի հայրը)՝ գոհ և ուրախ ժպիտները դէմքներին սկսեցին ցրվել։

Ժամը 1-ին հանդիսականները սրտագին շնորհակալութիւն յայտնելով ուսուցչին՝ գոհ սրտով մեկնեցին ուսումնարանից։

Մենտոր-Միրաժ

Մեր դպրոցի շուրջը

Գորիս, 22 մայիսի

Ծխական դպրոցում դասատուութիւնը դադարեց երէկ, մայիսի 21-ին, և ամսիս 23-ից սկսվում են քննութիւնների փոխարէն վերստուգումներ՝ ըստ թեմական իշխանութեան հրահանգի։ Անցած տարիների նման, այս տարի ևս մի կերպ մթնացրեց Գորիսի դպրոցը. մի կերպ մթնացրեց, որովհետև հազիւ հազ կարողանում է իր գոյութիւնը քարշել մինչև կոկորդը պարտքի մէջ խրըված։ Դպրոցի հին 8—9 հարիւր րուբլի պարտքի վրա այժմ աւելանում է այս տարվայ ուսուցիչների ռոճիկ ու շինութեան վարձ մօտ 600 ր.։ Եւ ինչ միջոցներ ունի խեղճ հոգաբարձութիւնը այդ պարտքերը վճարելու. ի հարկէ ոչ մի։ Եւ ինչու հոգաբարձութիւնը պէտք է հասարակական պարտականութիւնը իր վրա կրելով հանդերձ՝ ստանայ «անտարբեր», «անպարտաճանաչ» ածականը այս կամ այն ուսուցչի, թեմական իշխանութեան և տեսչի կողմից։ Ի՞նչ պարծանք հասարակութեան համար՝ պահել դպրոց և ամեն տարվայ վերջում մի քանի հարիւրով պարտքը միայն շատացնել և ուսուցիչներին արձակել առանց ռոճիկը տալու։

Հայի սովորութիւնն է, ինչպէս ասում են, «ոտները եօրղանի գեօրա չը մեկնել»։ Գորիսին ինչ պէտք են 500 ր. վարձով շինութիւն, 5 ուսուցիչ-ուսուցչուհի, 4,500 ր. բիւջէտով դպրոց, քանի որ այդ բոլորի դիմաց ունեն ընդամենը 1,000 կամ 1,100 ր. թոշակադրամ։ Միջոցները այնքան սուղ են, որ հոգաբարձութիւնը Ջատկին անգամ դռնէ դուռն է ընկնում և դպրոցի օգտին կօպէկներ հաւաքում։ Իմ համեստ խորհուրդը Գորիսի ծխական հոգաբարձութեանը այն կը լինի, որ ընդհանուրի օժանդակութեամբ տան ու վերջացնեն դպրոցի ցայժմ ունեցած պարտքերը և ապա պահեն այնպիսի դպրոց, որպիսին պահելու համար իրանց ույժերը կը ներեն և պարզերես ուսումնական տարին վերջացնելն, և ոչ թէ այս տարվայ նման, երբ դասատուները հեռանում են առանց իրանց հաշիւները մաքրելու։

Կարելի է պահել 3 բաժանմունքից բաղկացած դպրոց երեք ուսուցչով և աւելի փոքր շինութիւն վարձելով, այնպէս որ ընդհանուր ելքը մօտ 2,000 ր. լինի, որը հնարաւոր է այդ դէպքում լրացնել այսպէս. 100 աշակերտ-աշակերտուհուց թոշակ 1,500 ր., մնացած 500 ր. էլ պատահական նուէրներից՝ ներկայացումներից և մեռելներից կարելի է լրացնել և այդպիսով դըպրոցի գոյութիւնը պահպանել։ Այնպէս ամեն տարի դպրոցի պարտքը աւելացնելով կը գայ մի օր, երբ դպրոցի նստարաններն անգամ եթէ ոսկի դառնան, դպրոցը դարձեալ պարտքից ազատվել չէ կարող։

Երբէք մեղադրելի չէ ուսուցչի այն քայլը, որ նա իր ռոճիկը դատարանով և պրիստաւով է ստանում. այդ դէպքում թող կարմրի հասարակութիւնը, որ դպրոց է պահում անհաշիւ կերպով։ Սազանդարեան

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱԿՏԸ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 5 յունիսի

Այսօր ծխական դպրոցի դահլիճում կայացաւ տարեկան հանդէս, որը կազմված էր՝ 1) գրական, 2) երաժշտական բաժիններից և 3) ուսումնական ու տնտեսական տեղեկագրերի ընթերցումից։

Դպրոցիս երգեցիկ երկսեռ խումբը, Լ. Վանցեանի ղեկավարութեամբ, մեծ աջողութեամբ երգեց մի քանի ժողովրդական և ռուսերէն երգեր, որոնք անսահման հաճոյք պատճառեցին հանդիսականներին։

Աշակերտ-աշակերտուհիները գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեցին հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ։

Հոգաբարձութեան նախագահ Ա. Ռոստոմեանը խօսեց հոգաբարձական խորհրդի գործունէութեան մասին և մի առ մի թւեց բոլոր այն գործերը, որոնք արվել են դըպրոցը բարեկարգելու և ամուր հիմքերի վրա դնելու համար։

Հոգաբարձական ներկայ կազմը, իր պաշտօնը ստանձնելու առաջին օրից, ոչ մի ջանք և աշխատանք չէ խնայել բարելաւելու դպրոցի տնտեսական և ուսումնական վիճակը։

Ծրագրվել և աստիճանաբար գործադրվել են մի շարք միջոցներ, որոնց վերջնական իրականացմամբ դպրոցը կազատվի այն բոլոր հակամանկավարժական դեֆեկտներից, որոնք ուղղակի խաչընդոտ են հանդիսացել կրթական հիմնարկութեան անմիջական նպատակներին։

Հոգաբարձութիւնը անցեալ տարի գրաւոր դիմումներ է արել Թիֆլիսում, Երեւանում, Ալէքսանդրօպոլում և այլ քաղաքներում ապրող հարուստ համագիւղացիներին, պարզել է դպրոցի տնտեսական անմխիթար պայմանները և նրանց կոչ է արել օգնել այդ նուիրական հիմնարկութեանը։

Այդ գրութեան անմիջապէս արձագանք են տուել աւելի զգայուն անհատները և խոստացել են հնարաւորութեան չափով նպաստել գիւղական դպրոցի առաջադիմութեան։ Իսկ յայտնի հարուստ Եղիազարեանը մի քանի քայլ առաջ գնալով նուիրեց 50 հազար րուբլի ապագայ գիւղատնտեսական դպրոցին։

Ներկայումս դպրոցն ունի եկամտաբեր մշտական աղբիւրներ. տարեկան բիւջէն հասնում է 5,000 րուբլու։

Ուսումնական տարին դեռ չը վերջացած հոգաբարձութիւնը, կանգ չառնելով ոչ մի զոհաբերութեան առաջ, որոշեց առաջիկայ ուսումնական տարում բաց անել V բաժանմունք։ Արդէն ձեռնարկել է ընդարձակելու տղայոց դպրոցի շինութիւնը, յատկացնելով այդ նպատակին Ս. Եղիազարեանի 2,000 ր., նախօրօք ստանալով նուիրատուի թոյլտւութիւնը։

Դպրոցներում, ինչպէս բազմիցս անգամ շեշտել ենք, գոյութիւն ունեն մի շարք հակամանկավարժական պայմաններ, որոնք շարունակ խանգարել են աշակերտութեան ընդհանուր առաջադիմութիւնը։

Հոգաբարձութիւնը, որքան իր տրամադրութեան տակ գտնված նիւթական միջոցները ներել են, ամեն կերպ աշխատել է դպրոցը փրկել այդ դրութիւնից։ Աւագուսուցիչ Հ. Ամատունին կարդաց դպրոցների ուսումնական տեղեկագիրը, որը կազմված էր բաւական ընդարձակ և խնամքով։

Ջեկուցանողը առանձնապէս կանգ առաւ ուսուցչական կազմի միաձայն գործունէութեան վրա։ Շեշտեց այն աննպաստ հանգամանքները և արգելառիթ պայմանները, որոնցով համարեա կաշկանդված է գիւղական բազմաչարչար ուսուցիչը, լուսաւորութեան և կուլտուրայի այդ անդրանիկ սերմնացանը, իր փշոտ, տատասկոտ ասպարէզում։ Ծխական դպրոցի ուսուցչական ներկայ կազմը (10 հ.) ամենայն բարեխղճութեամբ տարել է իր վրա դրված ծանր պարտականութիւնները և հասել է իր նպատակին։

Դպրոցում սովորել են 380 աշակերտ-աշակերտուհի, տեղաւորված 9 դասարանում, և ցոյց են տուել հետևեալ առաջադիմութիւնը։ Աշակերտներից փոխադրվում են 77%-ը, աշակերտուհիներից՝ 79%-ը։ Փոխադրվողների մի խոշոր թիւ, որից աւելի անկարելի էր դպրոցի անտանելի պայմաններում։

Դպրոցում միակ ցաւալի դէպքը նախկին աւագ-ուսուցիչ Ց. Մուրադեանի հիւանդութիւնն և անսպասելի հրաժարականն էր։ Պարոնը տառապում էր բարակացաւով, որը ստացել է մի քանի տարի առաջ։

Մարտի 1-ին այդ պաշտօնի համար հոգաբարձութիւնը հրաւիրեց Հ. Ամատունուն։

Անցեալ ուսումնական տարում Երևանի թեմի ծխական դպրոցները ունեցան երկու մանկավարժ տեսուչներ, որոնց եռանդուն գործունէութեան ժամանակ յոյս ունէինք վերջնականապէս կանոնաւորված տեսնել մեր դպրոցների աննորմալ կեանքը։

Թեմական տեսուչը պէտք է ամեն ջանք չը խնայէր ստեղծելու դպրոցական մարմինների մէջ մի զօրեղ բարոյական կապ, որի բացակայութեան արդիւնքն էր դպրոցների շուրջը կատարվող բոլոր կամայականութիւնները և ոտնձգութիւնները։

Բայց, դժբաղդաբար, այս ուսումնական տարում մեր յոյսերի մեծ մասը չիրականացաւ։ Թեմական տեսուչների գործունէութիւնը դեռևս շօշափելի արդիւնք չէ տուել։ Դպրոցների նոյն անհաստատուն վիճակը, դպրոցական մարմինների անհաշտ գործունէութիւնը՝ միայն վարագոյրի ետևում։

Թեմական տեսուչ Թ. Խզմալեանը իր շրջագայութեան ժամանակ երկու անգամ այցելել է տեղիս ծխական դպրոցը։

Առաջին անգամ մնաց մի քանի օր, լսեց ուսուցիչների դասերը և կազմակերպեց փորձնական դասեր։ Իսկ երկրորդ անգամ (մայիսի 26-ին) մնաց միմիայն 3—4 ժամ և այդ կարճ ժամանակամիջոցում վերստուգութեան ենթարկեց բոլոր առարկաներից 4 բարձր բաժանմունք։ Այս վերջին այցելութեան նպատակը մեզ ուղղակի անհասկանալի մնաց։ Մ. Ղ.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

—o—

«Մշակը» մի քանի ամիսներից ի վեր տեղ տուեց թէր և դէմ յօդուածների կաթողիկոսական հարցի և կաթող. կանդիդատների ու թեկնածուների մասին։ Նախ քան արտայայտված զանազան կարծիքների ամփոփման անցնելը, մենք պէտք է տեղ տանք Մելեան Մեսրոպ աւագ քահանայի մի ընդարձակ յօդուածին Օրմանեան սրբազանի կանդիդատութեան մասին։

ՊԷՏՔ Է ԹՈՂՆԵԼ ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Ինչպէս մօտիկ անցեալում էի, այնպէս և այժմ կամ սրբազան Օրմանեանի կաթողիկոսական թեկնածութեան դէմ, իբրև անհաշտ հակառակորդ նրա ուղղութեան։

Խորապէս յարգում եմ նրան իբրև պերճախօս քարոզչի, իբրև մեծապաշար գիտունի, իբրև լեզուագէտի, իբրև օրն ի բուն աշխատողի և մանաւանդ իբրև ճարտար և հաճելի զրուցընկերի։

Անձնական անուշ յուշերով լի է այն երկու ամիս ժամանակը, որ 1903-ի վերջին և 1907-ի սկիզբներին անցրել եմ Կ. Պոլիս սրբազան Օրմանեանի գգուանքների ու հիւրամեծարութիւնների ներքոյ։

Անկասկած ամենքն ինձ իրաւունք կը տան մասամբ, թէկուզ անուշ, բարեկամական զգացումներիս չը զոհաբերել ընդհանրականը։ Հէնց ինքը սրբազան Օրմանեան՝ շատ լաւ գիտէ, որ իմ եկեղեցին սիրում եմ՝ ինձ նրան զոհաբերելու չափ, ուստի և չեմ կարող մտքիս ու սրտիս ձայնը խեղդել, չեմ կարող խղճիս ամենամաքուր թելադրութիւններով չառաջնորդվել իմ պաշտած եկեղեցու համար այնքան առաջնակարգ խնդրի նկատմամբ, որպիսին հայրապետ ընտրելու խնդիրն է։

Ուստի և բնական է ու հասկանալի, որ գիտեցածիս ու կարեցածիս չափ պարտաւոր եմ իմ եկեղեցու՝ իմ հասկացողութեամբ ըմբռնած՝ ոգուն անհամապատասխան անձի ընտրութեան դէմ մաքառելու։

Որքան անձամբ տեսայ, լսեցի, ճանաչեցի և համոզվեցի, սրբ. Օրմանեան մի մարդ չէ, այլ շատ մարդ, և այս միևնոյն անձի մէջ եղած շատ մարդիկը միմեանցից շատ տարբեր են, նայած՝ տեղին, ժամանակին, հանգամանքին։ Այս շատ և իրարից տարբեր ու կարող մարդկանց մարմնաւորող անձը՝ իր ներքին էութեամբ՝ մի իսկական կղերական է, բառիս իմ եկեղեցու ազգային, ժողովրդավար, ընտրական ոգուն ներհակ հասկացութեամբ։

Եւ որովհետև իմ եկեղեցին դրված է այնպիսի պայմանների մէջ, որ միանգամ արդէն ընտրված, հաստատված եւ օծված գլուխը՝ կաթողիկոսը՝ ունի ամեն դիւրութիւն իր միանձնօրէն ուզած ճամբով նրան վարելու, տանելու, այս պատճառով ես ինձ կրկնակի պարտաւոր եմ համարում ընտրութիւնից առաջ ջանք ու ճիգ թափելու՝ մեր մայր եկեղեցու սրբութիւն սրբոցն ըմբռնող և այդ սրբութիւն սրբոցին անբիծ անարատ հոգով, մտքով ու սրտով բոլորանուէր սպասաւորող անձերի ընտրութիւնը աջողեցնելու։

Իմ եկեղեցու մարմնին, տնտեսութեանը հասած վնասներն անցաւոր և բուժելի են. բայց ոգուն, ուղղութեանը հասցված հարուածը թողնում է շատ երկար իր հետքը, գործում է շատ երկար իր աւերը, բերում է իր բաժան-բաժանումները... Հետևապէս իմ եկեղեցու հայրապետացուն, իմ եկեղեցու սրբութիւն սրբոցն ունենալու առաջնակարգ յատկութեան մէջ պէտք է անպայման փառահեղ, վկայված և ճանաչվածը լինի ազգի ամբողջութիւնից։

Սրբազան Օրմանեան, ըստ իս, բնաւ այդպիսիներից չէ. պէտք է թողնել նրան։

Իզմիրլեանի ընտրութեան շրջանում անցած-դարձածը, կարծում էի, որ սրբազան Օրմանեանի թեկնածութեան խնդիրը վերջնականապէս լուծեց ու թաղեց։ Այս հաւատով էի նայում. բայց «Մշակի» № 79-ի մէջ լոյս տեսած Եր. Տէր-Մինասեանի քննադատականը հարկադրեց մտածելու, որ համոզված առաջադիմական-բարենորոգչականների միջից անգամ կան մարդիկ, որ նրան—Օրմանեանին—ներկայացնելով իբրև ազատախոհ, կարծես, ույժ են տալիս նրա թեկնածութեանը։ Ուստի պարտքս համարեցի ձայնս բարձրացնելու։

Իմ աչքում միշտ յարգելի ու գնահատելի Երուանդ Տէր-Մինասեան՝ իմ մատենախօսութեան մէջ գտնում է որ՝ «Աւետարանի պատմած դէպքերի ու խօսքերի նկատմամբ Օրմանեանը որքան պահպանողական ու աւանդապահ է երևում, նոյնքան զարմանալի և ուրախալի ազատախոհութիւն (ընդգծումը գրախօսինն է) է ցոյց տալիս այն խնդիրներում, որոնք այս բօպէիս էլ կենսական նշանակութիւն ունեն. այդպէս օրինակ՝ ապահարզանի խնդրում... նաև հոգեւորականների ամուսնութեան եւ ամուրիութեան խնդրի նկատմամբ» (ընդգծումն իմն է), որի առիթով նա նոյն իսկ յանձնարարում է՝ «ընդ առաջ ելած դժուարութեանց դիւրութիւններ ընծայելու միտքը»։ «Թող հասկանան,—շեշտում է սրբազանի այդ ազատախոհութեամբ ոգևորված գրախօսը,—այն նրանք, որոնք Օրմանեան սրբազանի կաթոլիկութիւնից դարձած լինելն են շեշտում միշտ անտեղի կերպով»։

Հէնց բոլոր գաղտնիքը նրա մէջն է, որ հայրապետ ընտրվելու մեր ներկայ ժամանակում նրա լոյս հանած այդ ազատախոհութիւնը՝ ընդհանուր առմամբ «պահպանողական և աւանդապահ»՝ Օրմանեանին դնում է անհաւատալի, ինքն իրան հակասող պայմանների մէջ։

Գամ ընթերցողներիս առաջ հանդէս դընելու, որ հէնց շեշտված խնդրի նկատմամբ գիտնական-բանասէր Օրմանեան և վարչական-պատրիարք Օրմանեան տրամագծօրէն իրար ներհակ, իրար հետ աննման մարդիկ են։ Ահա թէ ինչպէս։

Հանգուցեալ Խրիմեան կաթողիկոսի ժամանակ, երբ փչեցին Ռուսիոյ մէջ ազատութեան հովերը, ռուսահայ մամուլը, սրանց թւում և նոյն իսկ «Հովիւը», ոչ միայն յայտնեցին, այլ և ընդհանուր պահանջ դրին գրական մտքով լուծելու հոգևորականների ամուսնանալու խնդիրը։ Ոչ միայն մամուլը, այլ և համքարութիւններ ու զանազան խմբակցութիւններ բազմաստորագիր դիմումներով խնդրեցին ժամանակի կաթողիկոսից՝ գործնական քայլեր անելու։

Հնարաւորութիւն չը կար ազգային համագումար ժողով հրաւիրելու։ Հայրապետը շրջաբերական կոնդակներով հրաման արձակեց Կ. Պոլսի պատրիարքին և թեմակալ առաջնորդներին՝ ժողովներ գումարելու և թէ իրանց անձնական կարծիքները և թէ ժողովների արարմունքները իրան յայտնելու։

Պատրիարք Օրմանեան իր բոլոր զօրութեամբ, իր կրօնական ժողովով ընդդիմացաւ այդ խնդրին։ Ոչ միայն՝ հակառակ իր այժմեան յանձնարարութեան՝ չելաւ «ընդ առաջ ելած դժուարութեանց դիւրութիւններ ընծայելու», այլ և անմիջապէս տեղն ու տեղը կարգալոյծ արեց՝ «Ղուլթիկ գիւղի Ղազար և Պաս գիւղի Յովհաննէս այրիացած քահանաներին՝ իրար վրա փոխադարձաբար պսակի արարողութիւններ կատարելուն համար»։

Պարզ է, որ քահանաներն այդ քայլն արել էին քաջալերված մամուլի ձայնից և Ամենայն Հայոց Հայրապետի յօժարամիտ տրամադրութիւնից։ Պարզ է, որ այդ քայլն արել էին, յուսացած՝ որ ժամանակի գիտուն պատրիարքը պէտք է որ՝ «ընդ առաջ ելած դժուարութեանց դիւրութիւններ ընծայէր», քանի որ այդ քայլը էապէս հակառակ չէր ոչ մեր եկեղեցու ոգուն, ոչ աւետարանին. բայց չարաչար սխալվեցին։

Օրմանեան պատրիարք, չը բաւականացած՝ քահանաներին կարգալոյծ անելով, այլ և յատուկ կոնդակ հրատարակեց և ծանուցեց՝ «բոլոր մեր եկեղեցւոյն առաջնորդաց և փոխանորդաց, վարդապետաց և քահանայից, ժողովոց և խորհրդոց և առհասարակ ամենայն եկեղեցականաց և աշխարհականաց, որ այսուհետև ոչ ի սահմանս պատրիարքութեանս մերոյ և ոչ արտաքոյ նորին յայլ երկիրս եւ գաւառս, վերոյիշեալ Ղազար Տ.-Ղազարեան և Յովհաննէս Տ.-Յովհաննիսեան իբր քահանայ չճանչնան և չընդունին»։ Կոնդակի մէջ այսպիսի վճիռ արձակելու հիմք ընդունված է. «Կրօնական ժողովը նկատելով որ յիշեալ երկու քահանաները հակառակ եկեղեցական իշխանութեան գործ մը կատարած են իւրովի և գաղտագողի զիրար պսակելով, և գիտելով որ եկեղեցական կանոնաց հակառակ է այդպիսիներուն իբր քահանայ ճանչցուիլը, հետևաբար որոշեց իսպառ զրկել եւ լուծել զանոնք քահանայական կոչումէն և պաշտօնէն և քահանայական աստիճանի իրաւունքներէն ու պատիւներէն և կարգալոյծ հռչակել, որով ոչ ևս կրնան իբր քահանայ ընդունուիլ և ճանչցուիլ հայ եկեղեցւոյն բոլոր պաշտօնեաներէն ու հաւատացեալներէն» (ընդգծումներն իմն են)։

Կարծում եմ, որ մեր եկեղեցական կանոնները, եթէ դէմ էին հոգևորականների ամուսնութեան Օրմանեանի պատրիարքութեան օրերում, դէմ պիտի լինեն և այսօր՝ «Համապատումը» լոյս ընծայելու օրերում։ Եթէ մեր եկեղեցական կանոնները, անհամապատասխան լինելով մեր եկեղեցու մաքուր դաւանութեանը, պէտք է սրբագրել կամ անհարազատները անգործութեան դատապարտել, այդ պիտի գործով իրականացնէր պատրիարք Օրմանեանը, պիտի գործով՝ «ելած դժուարութեանց դիւրութիւններ ընծայէր» պատրիարք Օրմանեանի գլխաւորութեամբ մտածող կրօնական ժողով ասված մարմինը։

Արդ՝ ո՞րն է իսկական Օրմանեանը առաջադրված խնդրի վերաբերմամբ։

Նախկին պատրիարքը թէ «Համապատումի» այժմեան կազմողը։

Եթէ պատրիարք Օրմանեանի վարմունքը նոյնիսկ պարզ կանոնապահութեան տեսակէտից առնենք, կը տեսնենք, որ ինքը և Կ. Պոլսի իր կրօնական ժողովը հայոց եկեղեցու իշխանութիւն չեն, այլ այդ իշխանութեան ստորադրեալներ. հետևապէս Ղազար և Յովհաննէս քահանաների կատարած «մի գործը» վերջնապէս դատողը պիտի լինէր հայ եկեղեցու իսկական իշխանութիւնը, ընդհանրական հայրապետը, մանաւանդ որ այդ «մի գործը» ուղղակի ներքին սերտ կապ ունէր հայ եկեղեցու իշխանութեան հրատարակած կոնդակների հետ և նոյնիսկ հետևանք էր հայ եկեղեցու այդ ժամանակի իշխանութեան ներքին տրամադրութեան։

Կանոնական տեսակէտից պատրիարք Օրմանեան տեղի ունեցած պսակադրութեան անդրանիկ դէպքը պէտք է ներկայացնէր եկեղեցու իշխանաւորի դատաստանին, իբրև նրա յարուցած խնդրի հետ այնքան սերտ առնչութիւն ունեցող և իբրև նրա ներքին տրամադրութեան առաջ բերած թէկուզ վաղաբողբոջ, թէկուզ խակ պտուղ։

Կանոնական տեսակէտից Կ. Պոլսի պատրիարքը, դատաւոր հանդիսանալով երկու քահանայի իւրովի և գաղտագողի կատարած այնպիսի քայլի, որ ըստ «Համապատումի» հեղինակի թէ թոյլատրելի է մեր եկեղեցու մաքուր վարդապետութեան տեսակէտից և թէ յանձնարարելի է այն, թոյլ է տալիս իրան օրը ցերեկով Թիւրքիայի պատրիարքական իր իրաւունքների սահմաններից դուրս գալով՝ յարաբերութեան մէջ մտնելու, հրաման արձակելու՝ ընդհանուր հայ եկեղեցուն՝ «ոչ ի սահմանս պատրիարքութեան մերոյ, և ոչ արտաքոյ նորին յայլ երկիրս և գաւառս»։

Սա արդէն ընդհանրական կաթողիկոսին գիտակցաբար արհամարհել է, եթէ ոչ աւելին։

Եւ Օրմանեան պատրիարքի այդ շատ բան ասող կոնդակը տպագրված էր Էջմիածնի օրգան՝ «Արարատ» ամսագրի մայիսեան տետրակի մէջ (տարեթիւը չեմ յիշում. 1906 թէ 1907 թ.)։

Ես դեռ այն ժամանակ գրեցի այդ մասին իմ դիտողութիւնները «Հովիւ» շաբաթաթերթին, որ առաջին օրերում ջերմ պաշտպան էր հոգևորականների ամուսնութեան սկզբունքին։ Բայց «Հովիւը» չը տպագրեց։ «Ճշմարտութիւնը Պլատոնին միշտ զոհաբերելը» մեր այն հիմնական և համատարած թերութիւնն է, որ բուն աղբիւրն է կազմում մեր կացութեան ձախողութեան։

«Արարատ» պաշտօնական թերթում Օրմանեանի կոնդակի ամբողջական տպագրութիւնը—վա՛յ հոգւոս, գուցէ մեղանչում եմ ճշմարտութեան դէմ—ես ընդունել եմ ժամանակի խմբագրի կողմից համակրութիւն առ Օրմանեան սրբազան և ցոյց՝ ընդդէմ Խրիմեան կաթողիկոսի։

Բայց որքան եղաւ հիացմունքս, երբ նոյն խնդրի մասին, խօսելով հանգուցեալ հայրապետի հետ, լսեցի նրա բերանից իրայատուկ պաղութեամբ և ժպտալով ասած այս բառերը. «Խա՛, Օրմանեան պատրիարք կոթնած Աբդիւլ-Համիդի զօրութեան՝ իր եկեղեցւոյ հայրապետին այդ կոնդակաւ մարտահրաւէր կուղղէր. բայց պաշտօնական «Արարատ» իր էջերուն մէջ տպագրելով՝ շատ աղէկ պատասխան տուաւ անոր։ Կանցնի ժամանակ. հողին տակ կը հանգչին Խրիմեան Հայրիկ, Օրմանեան պատրիարք, Աբդիւլ Համիդ, և անաչառ պատմութիւն կը վերլուծէ, կը կշռէ, կը քննադատէ պարագաները և կարձակէ իր անաչառ դատավճիռ»։

Եւ, ո՜վ զարմանք, հէնց առաջին դատավճիռն արձակում է Օրմանեան պատրիարքի արարքի դէմ «Համապատումի» հեղինակ Օրմանեան բանասէրը։

Արդ՝ միթէ սխալված կը լինեմ, եթէ ասեմ, որ Օրմանեանի «Համապատումը» եթէ լոյս տեսնելու լինէր Օրմանեանի պատրիարքութեան այդ տարում, անտարակոյս հոգևորականի ամուսնութեան վերաբերող հայ եկեղեցական կանոնների իմաստը և ոգին այլ կերպ կը լինէր լուսաբանած։

Դէ, ինչպէս կարելի է համայն եկեղեցու ուղղութիւնը ղեկավարելու, եկեղեցու կանոնները մեկնելու և եկեղեցուն կանոններ տալու այնքան փափուկ, պատասխանատու և կենսական իրաւունքը անվերապահօրէն հաւատալ ու յանձնել «և՛ այսպէս, և՛ այն-

պէտք կամ ռուսը նկաւ այսպես, տեղը եկաւ՝ այնպես մարդու նման։

Այն, ես գտնում եմ, որ Օրմանեան սրբազանն՝ այլ մարդ է եղել քաղաքում, այլ է եղել բանտում, այլ է եղել դրուցըններ, իսկ դրանից էր պայմանաւորուած, որ պայմանաւորուած է եր ժամում է խնկուած ճշմարիտ Օրմանեանը, դա էլ շատ մարդն համեմուել է։

Բայց որ եղել մարդ, եղել նոյ մարդ, եղել նոյ-նոյնար վարել մարդ զուրկ է կայունել, բարձր, ազնուագոյն զանանմանքից, սկզբունքներից և որից, դա ինձ համար ընաւ կասկածելի առարկայ չէ։ Պէտք է Թողնել այդպիսի անձի ցեղնամութիւնը։

Մի զարմանք. սպասելիք յօդուածխս շարունակութեամբ եղելեկութեամբ, Օրմանեան սրբազան երրոնայ կուսակիցներ։

Մեսրոպ աւ-դ. Մելեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

(угол Русской и Большой Ванск. ул.)

[illegible]

(«Т. Л.»)

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկ. Խորհուրդը խնդրում է մեզ տպել, որ ինքն ստացել է խորհրդի անդամ Ս. Մելքումեանի միջոցով հաւաքված՝ յունիսի 5-ին ճաշկերոյթում՝ մի խումբ նուիրատուներից յօգուտ Ընկ. ձրի և էժանագին աշակերտական ճաշարանի վաթսուն և երեք ռուբլի (63 ր.)։

◆ Թիֆլիսում սկսած լոյս կիրակի գիշերից սկսեցին տեղալ յորդ անձրևներ, որոնք վերջացան երեքշաբթի կէսօրին։ Եղանակը զգալի կերպով ցրտեց և քաղաքում հասաւ մինչև 8 աստիճանի առաւօտները։ Բակուրիանում, Կօջօրում և Ղարաքիլիսայում եկաւ ձիւն։ Կուր գետը սովորականից աւելի բարձրացել է. Մլէթի հովտում յորդ անձրև է տեղում։ Արագվա գետը խիստ բարձրացել է, ծածկելով Անանուրից մինչև Մլէթ ամբողջ ճանապարհը։ Շատ տեղերում ճանապարհները խանգարվել են, փոքրիկ կամուրջներ փլել։

◆ Նովօրօսսիյսկի ռուսական արտաքին առևտուրի բանկի Թալանումից առաջ, կէսօրին, երբ բանկի ծառայողները նախաճաշելիս են եղել, բանկի շինութիւն են մտել երկու լէզգիներ հափնջիների մէջ փաթաթված, ապա նորից մտել են չորս հոգի, նմանապէս հափնջիներով։ Վերջիններից երկուսը մտել են բանկի ներսը, իսկ երկուսը մնալով նախասենեակում սպասել են պահապան ստրիկանին։ Միաժամանակ կտրել են հեռախօսի և ահազանգի բոլոր երկաթաթելերը։ Լսելով կրակոցի ձայն, գանձապահը փակել է իր պատուհանը, բայց կողոպտիչները երկու գնդակներով ծակել են երկաթէ դռնակը և վիրաւորել են գանձապահին ոտքից։ Կողոպտիչներից երկուսը մտնելով հացի բաժանմունքը, այնտեղ կրակ բանալով հրացաններից, մահացու կերպով վիրաւորել են վերատեսուչի փոխանորդ Պ. Կուպլօնին։ Կողոպտման գործողութեան ընթացքում շարունակ լըսվելիս են եղել հրացանների պարպումներ։ Կատարվածի մասին ամեն կողմերից անմիջապէս յայտնվել է ոստիկանութեանը, որը բանկի շինութիւնն է հասել 5 րօպէից յետոյ, բայց չիմանալով կողոպտիչների քանակը՝ երկիւղ է կրել մտնել բանկը։ Կողոպուտը տեղի է ունեցել 15 րօպէի ընթացքում, որից յետոյ կողոպտիչները դուրս են եկել և կրակելով հեռացել են (բայց ոչ փախել)։ Հետապնդելու ժամանակ վիրաւորված է ոտքից պահակներից մէկը։ Կէս ժամից յետոյ դէպքի վայրն է եկել փոխ-նահանգապետը։ Սպանված են Կուպլօնը և մի ոստիկան պահակ. վիրաւորված են գանձապահ Մազուլինէրը և մի պահակ։ Միևնոյն օրը երեկոյեան ձերբակալվել են կողոպտիչներից երկուսը, իսկ ոմանց ասելով՝ երեքը, որոնց թւում և Կուպլօնի արձակած պահակը։ Բանկերը պահպանութեան արտակարգ միջոցներ են ձեռք առնում։

◆ Շվէյցարիայում ծանրապէս հիւանդացել է յայտնի էմիգրանտ Պեօտր Կրապոտկինը։ Նրա դրութիւնը անյուսալի է։

◆ Մենք ստացանք Ախալքալաքի Հայ-Լուսաւորչական Կանանց Բարեգործական Ընկերութեան 10-ամեայ գործունէութեան հաշիւը, որից երևում է, որ Ընկերութիւնը իր գոյութեան ընթացքում (1901—1911 թ.թ.) մուտք է ունեցել ընդամենը 35,939 ր. 11 կ., իսկ ծախք՝ 35,406 ր. 20 կ., մնում է Ընկերութեան գանձարանում 532 ր. 21 կ.։ Մինչև 1911 թ. յունվարի 1-ը Ընկերութիւնը ունեցել է՝ իսկական, պատուաւոր և մշտական 90 անդամներ։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը, զինուորական վարչութեան հարցին պատասխանել է, որ ներկայ տարվայ յունվարի 1-ից զինուորական մասերը ծախսել են 136,289 ր. ջուր։

◆ Բաթումի քաղ. ձայնաւորներ են ընտրվել՝ 12 ռուս, 8 հայ, 22 վրացի և 5 յոյն։ Մահմեդական բոլոր թեկնածուները սևացված են։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Քէֆիր պատրաստելու հանրամատչելի գործնական ձեռնարկ». կազմեց պրօվիզոր Աւ. Սարուխանեանց. Թիֆլիս, 1911 թ., գինն է 15 կոպէկ։

Քէֆիրը կովկասեան ըմպելիք է։ Նա յայտնի դարձաւ Եւրոպային միայն մի երեսուն տարի առաջ, երբ հանքային ջրեր և Կովկասեան լեռներ եկող բժիշկները ծանօթացան այդ նոր սննդարար նիւթի հետ լեռնաբնակների տնտեսութեան մէջ։

Քէֆիրը շատ շուտով մեծ հռչակ ստացաւ և տարածվեց թէ լեռնաստանում և թէ Արևմտեան Եւրոպայում։

Նա ստացաւ բժշկական նշանակութիւն, իբրև դիւրամարս և կազդուրիչ ըմպելիք։

Այդ ըմպելիքի պատրաստելը դժուար չէ, բայց պահանջում է որոշ հմտութիւն և ուշադիր վերաբերմունք։

Աւ. Սարուխանեանցը իր ներկայ գրքոյկով հանդէս է գալիս տալու ցուցումներ և խրատներ քէֆիրի պատրաստութեան մասին։ Նա աչքի է անցկացրել քէֆիրին վերաբերեալ գրական նիւթերը և նրանց վրա աւելացրել իր արած դիտողութիւնները։

Հետաքրքրական է գրքոյկը այն բոլոր անձերի համար, որոնք կը ցանկանային քէֆիր պատրաստել իրանց տանը, առանց դիմելու յատուկ մասնագէտներին։

Գրքոյկը գրված է հասկանալի, հանրամատչելի լեզուով։ Տեղ տեղ նկատվում են անաջող տերմիններ։ Օրինակ՝ թանձր քէֆիրը անուանված է «համակենտրոնացրած քէֆիր»։

Հեղինակը առանձին նշանակութիւն է տալիս քէֆիրի միջոցով ստացված սմետանին և պանրին։ Դրանք չունեն այդ նշանակութիւնը։ Քէֆիրը գլխաւորապէս պէտք է գնահատվի իբրև ըմպելիք, իսկ մնացած նրա յատկութիւնները սակաւ կարևորութիւն ունեն։

Ա. Ք.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) Հայկական նոր մատենագիտութիւն եւ հանրագիտարան հայ կեանքի, կազմեց հ. Արսէն Ղազիկեան (Մխիթարեանց միաբան), երկրորդ պրակ (Թ.—Հ.), Վենետիկ, 1911 թ., էջ 801—1600, գ. 7 ֆր. 50 ս.։ 2) Ուրարտու կամ Հայաստանի նախաբնիկները եւ իրենց քաղաքակրթութիւնը, Գէորգ Մեսրոպի, պատկերազարդ, Կ. Պոլիս, 1911 թ., էջ 213, գ. 10 ղրուշ։ 3) Հայունին, Սուրէն Պարթևեանի, Կ. Պոլիս, 1911 թ., էջ 147, գ. 5 ղրուշ (40 կ.)։ 4) Խոստովանութիւնը, Լեվ Ն. Տօլստօյի, թարգմ. Սուրխաթեանի, Թիֆլիս, 1911 թ., էջ 133, գ. 30 կ.։ 5) Գիր եւ կեանք (դասագիրք հայոց լեզուի), Յովհ. Մալխասեանի և Նար-Դոսի, Թիֆլիս, 1911 թ., էջ 618, գ. 1 ր. 25 կ.։ 6) «Գուտտենբերգ» գրախանութի հայերէն գրքերի ցուցակը, Թիֆլիս, 1911 թ., էջ 127։ 7) Armenian College, Calcutta, Old Boys' Union rules. Կալկաթա, 1910 թ., էջ 7. 8) Old Boys' Union, Armenian College, Calcutta, Կալկաթա, 1911 թ., էջ 8. 9) Отчетъ Эриванскаго Ремесленнаго и Мелкоторговаго Ссудо-сберегательнаго Товарищества за 1910 г., Երևան, 1911 թ., էջ 16. 10) Կանոններ Երևանի Մանր Վարկի Փոխատու Խնայողակ. Ընկ., էջ 13. 11—12) Հասկեր մանկական ամսագրի № № 4 (Ապրիլ) և 5 (Մայիս), 1911 թ., Թիֆլիս։ 13) Աստղիկ գրական, գեղարուեստական, ընկերական կիսամսեայ հանդէսի № 1-ը (Փետր. 1) 1911 թ., պատկերազարդ, Վենետիկ, գ. 12 կ.։ 14) Մարմնամարզ պատկերազարդ ամսագրի № 3-ը (Ապրիլ), Կ. Պոլիս, 1911 թ.։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 6 յունիսի

Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան խորհրդի փոխնախագահ Յով. Սպենդիարեանի հրաժարականի միջադէպի մասին տեղեկանալով, յայտնում եմ Յով. Սպենդիարեանին՝ որպէս անկաշառ և ազնիւ գործչի՝ իմ խորին համակրանքը, գործիչ, որը երբէք չը գիտէ ոչ մէկին քծնել, որ չէ խոնարհվում ոչ ինտելիգենտ, ոչ էլ հասարակ ազդեցիկներին, և որ երբէք չէ շողոքորթում զանազան գրողներին՝ իրան գովաբանելու համար։ Յարգանք և պատիւ պատկառելի Սպենդիարեանին։

Աղ. Ստեփանեան

—

Ախալքալաք, 1 յունիսի

Հոգաբարձութիւնս պարտք է համարում իր շնորհակալութիւնը յայտնելու հետեւեալ անձանց՝ Ախալքալաքի հայոց եկ. ծխական դպրոցին արած նուիրատուութիւնների համար.

1) Հանգուցեալ ախալքալաքցի Ստեփաննոս Զիլինգարեանի ժառանգներին՝ իրանց հօր թաղման քելեխի փոխարէն 100 ր. Եկատերինօդարից։

2) Նոյն հանգուցեալի յիշատակին իր քրոջորդի Թադէոս Մաղաքեանից տասն ռուբլի (10 ր.), պսակի փոխարէն՝ դպրոցումս առաջիկայ 1911/12 ուսման տարում երկու թոշակաւոր սաներ պահելու։

3) Դպրոցիս դասատուներից օր. Դ. Բաբայեան, օր. Վ. Խունունց, պ. պ. Մ. Տէր-Գրիգորեան, Պ. Ղարիբեան և Վ. Կարապետեան դպրոցիս գրադարանի համար գրքեր գնելու յիսուն ռուբլի (50 ր.)։

Հոգաբարձութիւն

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Պետերբուրգում վախճանվեց անտրըպրենեօր Տամպակօվը, որ թողել է երկու միլիօն կարողութիւն։ Նրա կըտակի դէմ վէճ է յարուցված։

◆ Յունիսի 5-ին, Պետերբուրգի համալսարանի շինութեան մէջ բացվեցին հանրակրթական կուրսեր, տարրական դպրոցների ուսուցիչների համար։ Կուրսերը կը տևեն մինչև յուլիսի 23-ը, որին կարող են ունկնդրել բոլոր տեղերի և վարչութիւնների տարրական կամ ծխական դպրոցների ուսուցիչները։

◆ Հաւասի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Թիւրքաց սուլթանը Սալօնիկ գնալիս, ճանապարհի վրա գտնվել են 42 կիլօգրամ ուժանակ և ռումբեր պատրաստելու գործիքներ։

◆ Տրիեստում, սաստիկ փոթորկի ժամանակ, ծովի վրա եղող շատ նաւեր ջրասոյզ եղան։ Մինչև այժմ գտնված են 20 դիակներ։

◆ Անգլիայում կատարվել է օդի միջոցով երաժշտական հնչիւնները անթել հեռախօսի միջոցով հաղորդելու գիւտը։

◆ Ռօստովի և Տագանրօգի միջև չարագործները քանդեցին երկաթուղու ռէլսերը և առաջ բերին գնացքի խորտակում։ Վիրաւորված են 68 հոգի։ Իրարանցման ժամանակ չարագործները կողոպտեցին ճանապարհորդներին։

◆ Աւստրիական նախկին արքիդուքս Իօհան Օրտան, որը մի քանի տարիներից ի վեր աներևութացել էր, այժմ, ինչպէս յայտնվում է, ապրելիս է եղել Հարաւային Ամերիկայում ծպտեալ կերպով։ Վերջերս նա փախել է և թողել է մի կտակ, որը յանձնված է Ֆրանց-Յովսէփ կայսրին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

6 յունիսի

ՇԱՏՕ-ՏԻԵՐԻ (Էնի նահանգ)։ Օդաչու Լանդրօնը գործիքի բենզինի պայթումից վայր ընկաւ։ Նա այրվեց։

ՆՈՎԳՈՐՈԴ։ Բօրօվիչում քանդվեց ոստիկանական կալանաւորական տան առաստաղը։ Վնասվեց 1 հոգի ծանրապէս, իսկ 6-ը թեթև։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Սալարջին վայրում եղաւ ժանտախտով հիւանդանալու 3 դէպք։ Ձեռք են առնված նախազգուշական միջոցներ։

ԿԻԵՎ։ Զինուորա-նահանգական դատարանում սկսվեց մի քանի ինժէնէրների և ծառայողների դատավարութիւնը, որոնք ծառայում էին Կիէվի ամրոցային վարչութեան մէջ։ Նրանք պատասխանատուութեան են ենթարկվել չեղծումների համար։ Մեղադրվողների թիւն է 14, իսկ վկաներինը՝ 50։

ԼՈՆԴՈՆ։ Լորդ Բարեսֆորդի նախագահութեամբ կայացած ժողովը, որին ներկայ էին 18 ծովակալներ, ընդունեց որոշում լոնդոնեան դեկլարացիայի դէմ ծովային իրաւունքների մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱՔՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 9 ժ. 38 ր. առաւօտ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 15 ր. կէսօրին, Գանձակ՝ 2 ժ. 47 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 20 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 10 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. գիշ., Բաքու՝ 11 ժ. 33 ր. գիշեր.։ Պօստային № 4 գնացքը՝ 12 ժ. 36 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 3 ժ. 28 ր. գիշ., Գանձակ՝ 6 ժ. 37 առաւօտ., Եւլախ՝ 8 ժ. 35 ր. առաւօտ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 7 ր. կէսօր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 24 ր. ցերեկ., Բաքու՝ 5 ժ. 42 ր. ցերեկ.։ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 3 ժ. 34 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում՝ 6 ժ. 46 ր. երեկ., Գանձակ. 9 ժ. 57 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 54 ր. գիշեր.՝ Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 22 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 7 ժ. 36 ր. առաւօտ., Բաքու՝ 8 ժամ 13 ր. առաւօտ.։ Խառն գնացքը՝ IV կարգի վագոններով ըստ հարկի կարևորութեան՝ 5 ժ. 15 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 9 ժ., 19 ր. առաւօտ., Գանձակ՝ 1 ժ. 36 ր. ցեր., Եւլախ՝ 5 ժ. 4 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 44 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 33 ր. գիշ., Բաքու՝ 5 ժ. 44 ր. առ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստային № $^{74}/_{75}$՝ 1 ժ. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 8 ժ. 16 ր. առաւօտ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 11 ժ. 50 ր. ցերեկ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 7 ր. երեկ., Ուլուխանլու՝ 5 ժ. 34 ր. երեկ. (ատանից Երևան մտնելու)։ Սակայն Ուլուխանլուից ատանից գնացքը ուղևորվում է Երևան 6 ժ. 11 ր. երեկ. և հասնում է Երևան 6 ժ. 54 ր. երեկ., Նախիջևան. 11 ժ. 2 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 46 ր. գիշերվայ։ Մարդատար-ապրանքատար № $^{78}/_{79}$ գնացքը՝ 5 ժ. 48 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում 1 ժ. գիշերվայ, Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 34 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 9 ժ. 45 ր. առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 10 ր. ցերեկվայ և սրանից դէնը այլևս չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ արագ. № 1 գնացքը՝ 11 ժ. 8 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 2 ժ. 10 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 43 ր. առաւօտ։ Պօստային № 3 գնացքը՝ 10 ... 47 ր. առ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. ... Բաթում՝ 12 ժ. 35 ր. գիշ.։ Մարդատար № 5 գնա... 5 ժ. 15 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 2... երեկ., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առ.։ Խառն գնացք... կարգի վագոններով ըստ հարկի կարևորութեան... 3 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 4 ժ. 41 ր. ... Բաթում 6 ժ. 4 ր. երեկոյեան։

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № $^{7}/_{8}$ գնացքը՝ 8 ժ. ... առաւօտ., Գօրի է հասնում 10 ժ. 52 ր. առ., Բոր... 1 ժ. 38 ր. ցերեկ.։ Մարդատար № $^{9}/_{10}$ գնաց... 3ժ. ցերեկ., Գօրի է հասնում 5 ժ. 34 ր. երեկ., ... ժօմ՝ 8 ժ. 28 ր. երեկոյեան։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱՔՈՒԻՑ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ 4 ժ. 2... ցերեկ.։ Պօստային № 3 գնացքը՝ 9 ժ. 52 ր. ... Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 24 ր. երե... Խառն գնացքը IV կարգի վագոններով՝ 9 ժ. ...

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստային № $^{72}/_{73}$ ... 7 ժ. 38 առաւօտ.։ Մարդատար-ապրանքատար $^{80}/_{81}$ գնացքը՝ 1 ժ. 26 ր. ցերեկվայ։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 52 ... առաւօտեան։ Պօստային № 4 գնացքը՝ ... 40 գիշ.։ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 2 ժ. ... ցերեկ. Խառն գնացքը IV կարգի վագոններով՝ ... 17 ... գիշերվայ։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ Մարդատար № $^{9}/_{10}$ գնաց... 28 ր. գիշ.։ Մարդատար № $^{7}/_{8}$ գնացքը՝ 7 ժ. ... առաւօտեան։

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքներով (№ ... սից Բաքու՝ և № 1 Բաքու-Թիֆլիս) առանց ... փոփոխելու կարելի է հաղորդակցել Թիֆլի... Ռոստով, միայն վճարելով պլացկարտ...

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(Կ. Հ.) 416. 100—

ՖԷԼԴՇԷՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷ...
ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԷԼԴՇԷՐ-ՄԱՍՍԱԺԻ...
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, վէրքի ... թուժում, դեղերի քսումն, դնում է բանկաներ։ ... թիւն ծղամարդի սեռական բուլսւթեան, ... ռողութեան, սերմնահոսութեան եւ ... բի, հիմնաւոր բժշկութիւն ցրիպէրի (սուսնա... տալով հմուտ մասնագէտ բժիշկների։ ... բնայ հիւանդներին մանրամասն խորհուրդներ և ... գրաւոր կերպով։ (Ուղարկել 3 րուբլի)։ Մասսաժ, ... լեքտրականութիւն, բժշկական մարմնամարզութի... ընդունելութիւնը 3—4$^{1}/_{2}$ ժամը ամեն օր։ Ծախվում ... կազմած «Ցղամ. եւ կանանց գաղտնի հիւ... բժշկարան» նկարներով և բէյէյատներով։ Գին ... կոպ., ճանապարհածախս՝ 15 կ.։ Հասցէն. Տիֆ...
Семеновская ул. № 9.
(Կ. Հ.) 160. 50—

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Լոյս տեսաւ
ՄԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻ...
ՈՒՐԱՐՏՈՒ
կամ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԲՆԻԿՆԵՐԸ
ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹ...
Արձանագրական ճշգրիտ պատմութ...
Ունի 224 էջ, մի քարտէզ՝ բոլորովին ... աշխատութեամբ, մի մեծադիր պա... մարմինէն անջատ, 30-ի չափ արժէք... և նուրբ պատկերներ, սեպագիրները ... բութեները, գաղափարանշանները և ... նշանները և այլն։
Գինն է 1 րուբլի
Մեծաքանակ և կանխիկ եղած ապսպր... ներին բաւարար զեղչ։
Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» ... խանութ։ Ազարբազար՝ այս հասցէով.
Kévork-Mesrob, Ada-bazar. Turquie d'...
(Օ.Մ.) 612. 3—

GLYCÉROPHOSPHATE
GRANULÉ
ROBIN
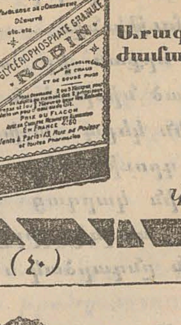
ԳԼԻՑԵՐՕՖՕՍՖԱՏ ՌՕԲԷՆ՚Ի
ՀԱՏԻԿԱՒՈՐ
ԳԼԻՑԵՐՕՖՕՍՖԱՏ ԿՐԻ ԵՒ ՍՕԴԱՅԻ
Միակ իւրացված ֆօսֆատ
ԱՄՐԱՑՆՈՒՄ Է ՋՂԱՅԻՆ ՍԻՍՏԵՄԸ
Գործադրվում է պարիզեա հիւանդանոցներում։
Արագ ներգործում է ՆԵՎՐԱՍԹԵՆԻԱՅԻ եւ ՄՏԱՒՈՐ ՅՈԳՆԱԾՈՒԹԵԱՆ ժամանակ, ՌԱԽԻՏԻ դէմ, ոսկորների թուլութեան դէմ՝ մանկան աճման, յղիութեան եւ սնուցման օրգանում, եւ այլն։
Լաւ համ ունի։ Ընդունվում է ջրով կամ կաթով։
Շաքարախտաւորների համար պատրաստվում են լէպէշկաներ։
Վաճառվում է դեղատներում եւ դեղատնային խանութներում։
(Հ.) (M. 152627) 334. 12—8

ԺԱՄԱՑՈՅՑ «ԱՆԿԻՐ-ԽՐՕՆՕՄԵՏՐ»
ՄԻԱՅՆ 2 Ր. 95 ԿՈՊ.

Ամբողջ աշխարհում յայտնի տղամարդու կիսահարթ ժամացոյց «Անկէր-խրօնօմետր», կամ կանանց ցիլինդ. Ծրնէվի իսկական անկէրի բերդսի վրա, կատարելագործված, երբեք չը փչացող զսպանակով, ... (առանց բանալիի լարվող)։ Ժամացոյցի կազմուածքն անգլիական ... գործուածքը պղպղատից է։ «Անկէր-խրօնօմետր» ժամաց. ... կութիւններն են.—մեխանիզմի աչքի ընկնող ճշմարտութիւն, ... գեղեցիկ ձևը, ժամացոյցը չէ փչանում։ Անկէրի խրօնօ... մետր, ... չը փչացող զսպանակ, որ շատ կարևոր է նրանց համար, ... որոնք ապրում են այնպիսի տեղերում, ուր ժամագործ չը կայ։ «Անկէր-խրօնօմետր» ժամացոյցը ամենագործնականն է բոլոր ճշմարտասէր ... ցոյցի կարիք զգացողների համար, մանաւանդ որ գնի էժանութեամբ ... մատչելի է։ Գինը 1 հատի համար՝ 2 ր. 95 կ., 2 հատը՝ 5 ր. ... 50 կ.։ Այս ... ժամացոյցը ապրանքվում է իր գեղեցիկ շէնքով և մինչև բացել ... գով. ուղարկվում է 6 տարվայ երաշխաւորութեամբ, վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախս 40 կ. ... Ջրի ուղարկվում է ամեն մի ժամացոյցի հետ շղթայ և մօդային պարզեան երկփեղկ շղթայ ... իսկական նոր ոսկուց, բրէլօկով և ժամացոյցի համար զամշէ քսակով։ Առանց բեռնի. եթէ ապրանքը ... փողը յետ ենք վերադարձնում։
Դիմել. Т-во „ЗАРЯ", Варшава, Отд. 156.
Հասցէն խնդրում ենք կարդալ և ամուր կպցնել ծրարի կամ բաց նամակի վրա։
(Ն.) (В. 42730) 534. 3—2